

VLAST

K U L T U R N Í R E V U E

† Kardinál Dr. Karel Kašpar.

Dr. V. MEGOVA: „Ženy české, matky české...“

SASA LORENZOVA: Matky.

E. BECVAŘOVA: Pozdě.

D. Mar: Svatý Jan. Báseň.

V. V. KREMER-KARLŠTEJNSKÝ: Obnovme duchovní slávu
Karlštejna.

ALEXANDR BERNDORF: Kdož vĕ, co Pán Bůh dá...

DR. FRANT. MAREŠ: Relativismem k Absolutnu.

Dr. VLADIMÍR KOLATOR: Románové adaptace.

SASA LORENZOVA: Živý květ. Báseň.

ZD. J. CHLÁDEK: Jedna z nejstarších knihoven v Čechách.

SASA LORENZOVA: Zrození barokového básníka.

JOSEF HROUDA: Míza stromu.

LITERATURA.

UMENÍ.

DIVADLO.

FILM.

OSOBNÍ.

CHODSKÝ KOUTEK.

Ročník 55 - 1941 - Číslo 5

VLAST REVUE PRO KULTURU A ŽIVOT

Ročník 55, číslo 5

V Praze 15. května 1941

Vydává Literární spolek Družstvo VLAST v Praze II., Žitná ul. č. 26, telefon 236-26.

Vede, řídí a za redakci odpovídá Jos. Šolle s redakčním kruhem.

Vychází k 15. každého měsíce.

Předplácí se ročně K 40.—.

Jednotlivá čísla K 4.—.

Tiskne knihtiskárna družstvo VLAST, náj. Ant. Daněk, Praha II., Žitná 26.

Používání novin, známek povoleno ředitelstvím pošt a telegrafů v Praze pod č. j. 53054 IIIa 1937.

Dohlédací poštovní úřad Praha 25.

K 50. výročí slavnostního otevření budovy

Národního musea vydalo Družstvo Vlast jubilejní spis

Dr. F. KOP: **NÁRODNÍ MUSEUM,**

památník našeho kulturního obrození.

184 stran a 15 křídových příloh za 35 K a mpl. expeduje

Družstvo Vlast v Praze II., Žitná ul. 26.

V EDICI SMÍRU, PREROV, Štřava 7, právě vyšlo II. vydání velmi oblíbeného spisku M. Paula, *Dej mi srdce své!* Jsou to milé povídky o Pánu Ježíši v nejsvětější Svátosti a o dětech, které mu svou lásku dokazují skutky. Cena K 10.—. Vřele doporučujeme. — Takové četby dopřávejme dětem hojně. Jest jedním z nejmocnějších prostředků eucharistické výchovy. Dejme dětem svátostného Pána Ježíše, ale také vzbuzujme v jejich srdcích horoucí touhu po něm a učme je mluvit a obcovat s ním podle příkladu jiných dětí, o nichž se dočtou! Čím nenápadněji příklad podáváme, tím hlouběji působí.

MARIANŠTÍ ČTITELÉ s radostí vítají *Žalmy k Panně Marii*, které právě vydala edice Smíru, Přerov, Štřava 7. Cena K —,40, 100 výtisků K 30.—. Tyto žalmy, plné vroucí a něžné důvěry k Panně Marii, jsou vyňaty ze spisku serafínského církevního učitele sv. Bonaventury *Psalterium Marianum*. Sv. Bonaventura se snaží přemnohými obrazy a názvy přesvaté Panny povzbudit věřící k úctě a následování Panny Marie a k důvěrným a vytrvalým modlitbám, zvláště v dobách nakažlivých nemocí. Kéz tyto žalmy i u nás tlumočí Matce Boží věrnost a oddanost a zároveň prosbu, aby zůstala naší matkou nyní i v hodinu smrti naší.

ThDr. JUDr. KAREL KAŠPAR

kardinál, kníže arcibiskup v Praze, primas Český

Narozen v Mirošově 16. května 1870.

Zemřel v Praze 21. dubna 1941.

Dr. Karel Kašpar narodil se v učitelské rodině. Jeho otec, Jan Nep. Kašpar z Chvalenic u Blovic, byl řídicím učitelem, jeho matka Filipína, rozená Heidebergová, byla z Mirošova.

Vystudoval s vyznamenáním reálné gymnasium v Plzni, kde r. 1888 maturoval. Po prázdninách téhož roku odebral se do české koleje v Římě, kde navštěvoval filosofickou a bohoslovecnou fakultu „De Propaganda Fide“. Dne 25. února 1893 byl vysvěcen v Lateránu na kněze a dne 9. června téhož roku byl promován na doktora bohosloví. Jeho doktorát byl r. 1901 nostrifikován i na Karlově universitě v Praze.

Po tříletém kaplanování ve Svojšíně (Schweissing) u Stříbra vrátil se opět do Říma, aby po studiih právnických, byl 18. června 1898 promován na doktora obojího práva.

Byl pak krátký čas kaplanem u sv. Mikuláše na Malé Straně v Praze a od 1. září 1899 stal se spirituálem šlechtické akademie hraběte Stráky v Praze.

Za kanovníka v. v. metropol. kapituly u sv. Víta byl zvolen dne 12. února 1907, dne 7. dubna instalován a 10. srpna jmenován skutečným kons. radou s řadou následujících významných úředních funkcí:

Světícím biskupem v Hradci Král. byl jmenován papežem Benediktem XV. dne 8. března 1920 a na biskupa vysvěcen arcibiskupem Fr. Kordáčem 11. dubna 1920.

Po úmrtí biskupa dra Doubravy byl jmenován kapitulním vikářem a 13. června 1921 biskupem královéhradeckým. Po resignaci J. E.

dra Frant. Kordače jmenoval papež Pius XI. biskupa dra Karla Kašpara arcibiskupem na stolci sv. Vojtěcha v Praze a 16. prosince 1935 kardinálem.

Zesnulý římský kardinál, příslušník českého národa, neúnavně usiloval o to, aby blahoslavená Anežka Přemyslovna byla prohlášena za svatou. Byl vroucím ctitelem svaté Terezičky Ježíšovy, jejíž úctě věnoval i část svého znaku, a obdivovatelem díla sv. Dona Bosca. Povolal do Prahy Salesiány, aby vedli výchovu ohrožené mládeže periferii velkoměsta. Salesiánský domov chlapců v Kobylsích, řádem postavený, nese jeho jméno.

Dr. Karel kardinál Kašpar byl obětavým Vincencianem, po řadu let členem kuratoria domu milosrdenství „Vincentinum“, v rámci katolické akce ředovatelem charitativního odboru k účinné pomoci nezaměstnaným a chudým, ve všech osadách, podporovatelem hnutí katolické mládeže, spolku katolických, budovatelem nových chrámů v Hradci Král. i na pražské periferii.

Zakládajícím členem liter. spolku Družstvo „Vlast“ byl od r. 1900.

Katolická církev a český národ želí upřímně ztrátu velkého kněze, upřímného českého vlastence, učence, učitele, pastýře a ušlechtilého lidumila.

„Ženy české matky české . . .“

Napsala Dr. V. Megová.

tak volá a burcuje svědomí žen Božena Němcová ve své básni z března 1843, . . .oullá, slabá žena

(má) jen své srdce a své - děcko.

Dítě! - toto jméno sladké

ženě nebem daný dar!“

Co vřelosti a hloubky citu zračí se v těchto slovech básně, téměř 100 let staré, v níž naše velká básnička staví na vysoký piedestal úcty a svaté povinnosti pozemský úkol ženy - mateřství, děcko. Sama šla jasným příkladem vsříc, vychovala 4 děti a pro ně obětovala vše, co měla i co mítí mohla, co jí Osud, byť pozdě, nabízel, čím ji lákal, když již byla ženou a matkou! Zdraví, krásu, spokojenost, lepší a pohodlnější bytí - to vše ztratila, toho všeho se zřekla jen a jen pro své děti. Jak září její příklad až po dnešní dobu, která tak ráda ma-

teřstvím pohrdá! Systém manželství bezdětných nebo s jedním dítětem jest toho pádným důkazem, jak pohodlnost, starost o svoji krásu a svůj blahobyť rozhoduje mnohdy „problém“ manželství – mít či nemít děti! Jak nešťastny jsou obvykle ty ženy, které děcko mít nemohou či nesmějí ze závažných zdravotních důvodů – jak právě ty by rády tiskly své robě a vychovaly z něho v bázni boží řádného člověka! Jak však hřeší na druhé straně ty mladé, zdravé, dobře zaopatřené provdané ženy, brání-li se mateřství, nejvyššímu poslání ženy, z uvedených již mělkých důvodů, zatím co na třetí straně jsou ustarané, sedřené matky více dětí z vrstev nejtíže pracujících.

Již sám Ježíš miloval dítky, když volal: „Nechte maličkých přijít ke mně,“ na klíně je choval a žehnal jim, živým to obrazům čistoty a nevinnosti andělské v lidské podobě. Jaký čeká již zástup těchto čistých duší na své pozemské vtělení, aby jim posvětil úkol ženy-matky zde na zemi! K úkolu tomu žehná nám již ve svátosti manželství sám Pán, aby se zachovávalo pokolení lidské, které stvořil k obrazu Svému. Neboť poslání naše zde na zemi neslouží jen zájmům hospodářským, zájmům populačním a pod. – poslání naše jest zde mnohem vyšší, Bohem dané a určené! Proto jest mateřství, bolestmi i radostmi vyplněné, požehnaným Bohem úkolem, dávajícím v srdci ženině vykvést nejvzácnější květině – lásce mateřské. Tato na stupni dokonalosti lidské, prodchnuta ještě nad to uvědomením náboženské a národní pospolitosti, jest na světě to nejkrásnější, nejsvětější, čemu žena ráda obětuje všechno, zdraví, krásu, pohodlí, své zájmy, případně i poslední sousto od úst a poslední groš. „Cožkoliv jste učinili jednomu z těchto maličkých, mně jste učinili,“ praví Pán a proto, ženy české, katolické křesťanky, nebraňme se nejvyššímu poslání zde na zemi, následující pokorně předobraz nejsvětější, Matku Boží, která se podrobila svému poslání slovy: „Staniž mi se podle slova Tvého“.

Matky

Napsala **Sáša Lorenzová.**

V MĚSÍCI KVĚTNU je den jejich svátku... Krásného, sladkého svátku, neboť oslava té nejdražší, na zemi člověku nejsvětější bytosti je jako pobožnost, složená v srdcích všech lidí.

Matka... Jen jí náleží ta nejvřelejší láska, vyvěrající již z dětského srdéčka a lety pak neustále mohutnící, provázející na každém kroku a zůstávající až k poslednímu výdechu svatým škapuliřem, jenž chrání před zlem a útoky života...

Matka... Žena sedmibolestná, stejně jako Ona, která trpěla za Krista... Vždyť každá matka se chvěje o život svého dítěte, o jeho štěstí a duševní klid, každá matka prožívá nesčetné bolesti o tuto přelitou krev svého těla...

Avšak matka nezůstává svým pojmem jen křehkou bytostí, prodchnutou nejjemnějšími paprsky lásky, ale znamená též pro každého jednotlivce mravní základ rozvíjejícího se života, její nejen že darovala, nýbrž i formovala v jeho duševních schopnostech svým vedením. A mravně silné matky vychovávají mravně silné děti. Již to prvé símě, jež padá do útlé dětské dušičky, vdechují mu matčina slova, slova, na něž se v žití nikdy nezapomíná.

A my, malý národ, potřebujeme právě takové matky, které by daly své vlasti syny a dcery pevných mravních hodnot, které by je vychovaly v dobré Čechy, vštípily jim do srdcí lásku k práci a vědomí povinností.

České matky chápaly vždy tento svůj úkol – vroucí láskou, jemnou rukou a silným duchem vedly své děti slunečnou i strmou cestičkou mládí k dosažení cílů člověka a duševně posilovaly, radily i pomáhaly, samy v pozadí – a přece všude zřetelně vytušené.

Ano, takových matek je nám třeba, matek šťastných i trpících, avšak nepoddávajících se chvilkovým zklamáním, nýbrž pracujících pro své děti a rodnou zem stále neochvějně dál...

V měsíci květnu je den jejich svátku... Krásného, slavného svátku, kdy všichni kloníme hlavy před nimi v zbožné úctě a kdy s nejteplejší něhou a vděčností splývá nám se rtů veliké slovo: MATKA...

Pozdě

Napsala E. Bečvářová.

SLUNCE ZAPADALO. Rudolfova Praha, hlavně Hradčany a Strahovský klášter, všecka zrůžověla a její zahrady v rozkvětu podletí zadýchaly mlhami. Tou dobou opouštěl Petr Vok se svojí manželkou Kateřinou z Ludanic a s Vilémovou čtvrtou chotí, Polyxenou, vladařovu komnatu v paláci na Hradčanech, stával proti kostelu sv. Jiří. Vladař zůstal v komnatě s vyhlídkou na Prahu sám.

Byl již vážně nemocen. Stáří hlásilo se souchotinami a vodnatelností, slunce jeho života a slávy zapadalo, jako to slunce na obloze. Vladař přál si samoty, jsa po shledání s bratrem, s nímž se smířil a jehož ustanovil svým nástupcem, unaven. Polyxena

nedala Rožmberskému domu dědice, ale ani Kateřina z Ludanic rodinu neměla. Rožmberkové končili. Kdo přijde po nich?

Po obědě v důvěrné chvílce mezi čtyřma očima napověděl Vilém Petrovi, že jsou tu itaľští Ursinové, neboť věřil, že jeho rod pochází z Ursinů. Můda vlašské kultury jej k tomu svedla, proto rozmnožil znak pětিলisté růže o jedno pole ve štítě s medvědy jako štítonosiči. Petr se však obával a ne nadarmo, protestů Švamberků a také syna Ěvy Zrinské, po druhé provdané hraběnky Gasoldové.

„Pro koho jsem rozmnořoval slávu, umění a vědomosti?“ tesklíval vladař ve vznešeném sobectví suveréna, patřícího ve vrozené pýše toľiko vzhůru k záhadnému třpytu nebeských hvězd, zatím co skutečný život dychtil u jeho nohou a přezíraný dav vzal z jeho rozdávaní víc, než by byl třeba vzal ten, pro něhož jediného by byl chtěl budovati.

Prchly mladé časy. Při každé svatbě Vilém doufal, věřil, že nová manželka jest vyvolena státi se matkou nového Rožmberka. Byl věrným manželem a první tři manželky byly mu hodnými ženami. Zejména třetí choť Anna Marie, markraběnka Bádenská, milovala jej více, nežli on miloval ji, čehož si teprve nyní při čtvrté choť Polyxeně, která toľiko udržovala zdání důstojné choti, uvědomoval.

Pozdě se pak rozpomínal a roztesklil po málo sličné markraběnce a do své závěti napsal, že si přeje, aby byl pohřben vedle ní v krumlovském kostele. Bylo na čase, mysliti na poslední pořizeni: Byl již věznem svého křesla a lože. Nebylo již naděje. Ani v zázrak italské Lorety již nedoufal, nebyl by snesl dlouhé cesty do země věčného jara. Pak přál si zemřiti doma. A cizí ruce vztahovaly se po dědictví slavných Rožmberků.

Nad křeslem zmírajícího vladaře vyvstal stín. Večerní červánky na obloze zalily, jakoby krví, sličnou, výsměchem pokřivenou tvář podivného průzračného zjevení. Dostavila se to výčitka minulosti, vzpomínka. Ale nebyla rozpjetím křidel, odpoutáním od země. Podobna pokušení, vnikala do žaláře nemohoucnosti s kahanem pohrobniho světla, upírajíc pohled přimhouřených očí na dokonávající lidské nic bez soucitu. Napomohla lidskému nic vzepnutí se ještě jednou, ale proto, aby tím hlouběji, nemožnější, kleslo, marností ubité. S poslední skutečnou útěchou dostavuje se toľiko Bůh a ne ten, jehož Neúprosňý ze své blízkosti kdysi pro zpupnost vyhostil.

A vzpomínka kouzlila před strhanými zraky zmírajícího Rožmberka zjev mladé zpěvačky. Kdysi pobývala na dvoře jeho matky, ostré Anny Reggendorfové. Malá zpěvačka, Italka, jmeno-

vala se Potingarin. Anna Reggendorfová našla ji kdesi v klášteře, slyšela ji zpívat na kůru a přemluvila sirotka. Na dvoře Rožmberků mladé stvoření brzy zvyklo. Přepychu, pohodlí a rozkoši zvykneme dříve, než nedostatku. A dvojnásob se tu mladé dívčině zalíbilo, když jí z očí příštího mladého vladaře začala svítiti láska.

Vilém po prvé se zamiloval do zpěvačky Potingarin. Dívka byla hezká a zpívala překrásně. Každá její píseň byla pohádkou z tisíce a jedné noci, takže i kdyby byla nechtěla, byla by mladého vladaře přivábila. Ona však tomu chtěla.

Bylo to tam kdesi za hradem Vilémova města v horách. Láska nespokojí se však zahlédnutím milované hlavy v okně, setkáním, pozdravem, stisknutím ruky. Co to je, viděti milovanou hlavu v okně, když nemáme provazový žebřík? Co to znamená potkati drahou bytostí a nevzít ji za ruku, nezlákat ji za sebou?

Láska je bezedná studně. Tam v lesích za řekou sešla se malá Italka s mladým vladařem Vilémem po prvé. Bylo to pod klenbou kvetoucí lípy, pod modrou horskou oblohou. A pak následovalo léto, více vonné, než dusné, léto dvou mladých srdcí.

Ale Anna Reggendorfová byla jiného mínění. Anna z Reggendorfů, která se nesnesla s nevěstami z panující krve, jednoho dne odvezla zamilovanou Italku do Prahy a když se dívka po svém návratu z Prahy s Vilémem setkala, mohla na své první setkání s ním, na jeho první políbení a objetí pod horskými borovicemi, vzpomínati leda v troskách toho, co z mladé lásky zbylo. Vilém se zatím oženil. Přivezl si kněžnu Brandeburskou a zachvácen novou láskou k urozené paní, v této se shlížel. Potingarin, pěvkyně pohádek z tisíce a jedné noci, znovu nastoupila své místo dvorní zpěvačky, ale znak pětিলisté růže zaměnila po čase za zázrak umění, zamilovala se do vladařova alchymisty Clauda Syra.

Zklamáná láska se však mstí. Na rod Rožmberků uvalila klatbu bezdětnosti, Potingarin v manželství měla děti a při té vzpomínce zatrnulo v prsou zmírajícího Rožmberka. Jeho oči s vyčítavým výrazem obrátily se ke stínu nesmlouvavé minulosti. Někdejší svůdce pokrčil však rameny. Co mohl dělati, věčný, bohem zatracený pokusitel než rozvracet srdce a mysl svých obětí?

Posléze pobledly červánky, rozplynul se stín nesmlouvavého výsměchu a zůstaly jen trosky vladařství v šedivém žaláři nemohoucnosti. Vladař opakoval svůj povzdech: „Pozdě!“

Praha v kotlině zahalila se v bleděfialové šero, mlhy nad Vltavou houstly.

Svatý Jan

Napsal D. Mar

*Na návrší, kde křižovatka cest,
ve stínu lípy, v záři pěti hvězd,
od Čechů vroucně uctíván,
má sochu svatý Jan.*

*Za světce keře bílých šedáků
svou vůni snoubí s květy hvozdíku,
na jeho svátek příroda
se ráji podobá.*

*Když v teplý soumrak kraj se zahálí,
z „májové“ zbožní lidé spěchají
svatému Janu vzdáti čest,
jak obyčejem jest.*

*Modlitba vroucí k nebi stoupá výš —
pozvedni zrak, ať také zříš,
jak světec Jan v té hodině
své žehná rodině!*

*Nad krajem celým drží mocnou dlaň
s něhou se sklání, Boha prosí zaň,
a s láskou, jak lid odchází,
domů ho provází...*

Obnovme duchovní slávu Karlštejna

Napsal V. V. Kremer-Karlštejnský.

JEST V NAŠÍ VLASTI jedno z památných míst, které kdysi bylo středem nejen české země, ale i celé střední Evropy, místo, v němž není možno jíti bez pohnutí a vzpomínek na místo, kde uložil nejcennější památky a sbírky své doby, jeden z pokračovatelů českých králů Přemyslovců, veliký a nezapomenutelný Otec Vlasti, Karel IV., hrad Karlštejn. Ve velkých zásluzech a četní jednotlivci zavítají často na tento památný hrad, v jehož zdech kráčela nejslavnější naše historie. Také i nyní jistě duch Karlův vítá slovy Jaroslava Vrchlického každého příchozího na Karlštejn: „Nuž, buďte všichni vítáni na mém hradě. Pravím na mém, neboť Karlštejn je můj, mou prací i mou myšlenkou.“ To měli by si uvědomiti všichni návštěvníci hradu Karlštejna. Kraj stokrát procestovaný novou láká lahodou a tisícerymi dýše půvaby. Chlumy rostou, rozeznávám šikmý hřbet „Ostrého“ a zadumanou stráň „Plešivce“, stopuji břeh řeky, znám každou trhlinu ve skalách, kde hnízdí jiříčky. Nevidím posud svůj hrad, tak jsem jej ukryl sám před sebou, ale tuším jej na blízku, čekám, kdy ustoupí poslední zelená záclona lesnatých vrcholů a kdy kmitne se střecha kostela sv. Palmatia mezi stromy. Konečně jsem tady, kde všechno je moje, tak konejšivé, tiché, v klid vybízející. — Ano, tato slova básníka platí i pro nás všechny, kteří hledáme krásu svého domova. V těchto krásách je Karlštejn perlou, zářící a vybízející k návštěvě.

V roce 1348, tedy bezmála před šesti staletími, započal důmyslný Otec Vlasti budovati svůj hrad. Karlštejn, nesoucí jeho jméno, měl býti a byl nedobytnou schránkou korunovačních klenotů a skvostů věku Karlova. Když byl pak ve své hrubé výstavbě dokončen roku 1357, založil Karel v tomto hradě také sbor kanovníků, čili kollegiátní kapitulu, která měla býti strážkyní klenotů a svátostí na hradě chovaných. V čelo tohoto duchovního sboru byl postaven děkan. Kanovníci konali denní modlitby v hradním kostele P. Marie a v kapli sv. Mikuláše, jakož i v tehdejší kapli sv. Palmácia ve vesnici Budňanech. Za husitských válek se počet kanovníků podstatně snížil, až posléze místa kanovnická úplně zanikla. Počátkem 17. století se pak připomíná již děkan sám. Děkanové se v 17. století odstěhovali do Praskoles a někteří sídlieli v Praze, takže nejen sám hrad, ale i jeho svatyně osiřely. Jen občas, až do dnešní doby, sloužívají se bohoslužby v hradním kostele P. Marie.

Tak se děje hlavně v den svátku Nanebevzetí P. Marie, dne 15. srpna, kteréžto památce je kostel zasvěcen. Ale i v jiné dny

možno obnoviti duchovní slávu Karlštejna. Při svých studiích o dějinách svého drahého místečka v české zemi, dostalo se mi možnosti zjistiti, že i z nejvyšších míst byl dán souhlas k častějšímu výkonu bohoslužeb v posvátných síních Karlštejna. Stalo se tak výnosem ministerstva veřejných prací ze dne 9. listopadu 1920, č. j. 36.051/IV-20, který byl zaslán arcibiskupské konsistoři v Praze. Obsah výnosu zní:

Správní výbor hradu Karlštejna nemaje dosud odpovědi nejdůstojnější konsistoře na přípis ministerstva veřejných prací ze dne 16. IV. 1920, č. j. 31.373-IV. a jeho urgenci ze dne 9. X. 1920 č. 45.835-IV. dal vyšetřiti otázku konání bohoslužeb na Karlštejně zemským archivem král. českého.

Na podkladu tomto, jakož i na poznátcích získaných v díle Dra Podlahy „Posvátná místa král. českého“, usnesl se správní výbor hradu v sezení dne 25. X. 1920, aby dosavadní ustanovení v této otázce byla prováděna jako před 1890, jelikož restaurace hradu, v důsledku jejímž nastalo přerušeni, jest již dávno skončena.

Se zřetelem k výše řečenému žádá ministerstvo veřejných prací arcib. konsistoř, by působila k tomu, aby děkan karlštejnský konal, co právoplatně stanoveno, jednak dal vykonávati služby Boží o nedělích v kapli sv. Mikuláše svým zástupcem, farářem v Budňanech, jednak sám osobně o Božích hodech a velkých svátcích mariánských sloužil mši sv. a kázal v kapli P. Marie a konečně, vyplácejí-li se dosud úroky Schrenkovy nadace, aby sloužil mši ve výročí smrti Karlovy.

Podepsán ministr Dr. Kovařík.

Není tedy hrad Karlštejn jen mrtvým, neb mlčenlivým památníkem dávné minulosti, ale i živým stánkem Božím, tak jak jím měl býti podle ustanovení blahé paměti velikého našeho Karla, Otce Vlasti, v němž častější živá oběť Kristova by ještě více přiblížila tento hrad srdci všeho českého lidu. Nechť není Karlštejn jen „památníkem reka“, jak o něm pěl básník, ale tichým a přece radostným stánkem Boha, kde by náš lid došel posily duševní tak, jak ji tu nalézal sám Otec Vlasti. Aby tento stánek Boží byl alespoň poněkud připodobněn hradu doby Karlovy, zvláště když nešetná ruka moderního oprávcе setřela tu tak často patinu věků, bylo by velmi důležité, kdyby jeho kolegiální kostel mariánský přistoupil opět do řady našich svatyní, jež ozdobeny sborem zkušených a vzdělaných kanovníků, mohou trvale svými chorály velebiti Boha. Je proto naší povinností starati se o obnovu této duchovní instituce, jež nepřízní dob zanikla. Nechť častěji zaplní se hrad Karlštejn nejen hojnými návštěvníky, ale i zbožnými poutníky, kteří co věrní vlastencové čeští přijdou častěji ucíťti památku velikého českého krále, Karla IV. Kéž v našem lidu, který mnohdy vzhlíží na vzácné nástěnné obrazy kaple

mariánské a tabulové obrazy kaple sv. Kříže a jiné hradní památky, jako na krásné umělecké projevy 14. věku, probudí se i láska k tomuto převzácnému koutu naší milé vlasti a stane se jeho ctitelem, jakožto posvátné svatyně a nikoli pouhého musea.

Kdož ví, co Pán Bůh dá . . .

Napsal Alexandr Berndorf.

(Dokončení.)

IV. ✓

MATÝSEK nechal si v podhůřské hospodě své rance a v temné noci uháněl nazpět k městu. Srpeček měsíčku svítil mu na cestu. Natahoval to jak jen mohl a přece zdála se mu cesta nekonečnou. Bylo už hodně pozdě, když obcházel město, aby nesešel se s ponocným a když konečně zaklepal na okno svého baráčku na Novém městě, Žofinka tvrdě spala, za to Václav se probudil štěkotem susedova psa a posléze poznal švagra a vpustil ho do světnice. Vzbudili pak i Žofinku a Matýsek vyprávěl jak pochodil. Václav chtěl ještě této noci prchnouti do lesů, ale Matýsek mu to rozmluvil:

„Nebud' bláhový! Kam chceš utéci! Budou tě hledati a štváti jako lesní zvěř. Neujdeš jim, polapí tě tu i onde a přivedou pak v řetězech na Podhůří. Pak bys to měl! I o krk by ti šlo! Děkuj Bohu, že takhle vyjdeš bez trestu. Vrať se zítra s myslivcem do Podhůří, snad bude možno přece tě vykoupiti. A dost možná, že za nového pána bude i tam lépe. V Nové Vsi všichni ho chválí. Zkus to. Je to rozumnější než utíkat do lesů a skrýšit a vydávat se v takovéto nebezpečí. Ostatně čert nikdy neví, co Pán Bůh dá . . .“

Václav znal už toto švagrovo pořekadlo, sám ho také užíval; nyní však poslouchal se skloněnou hlavou, ale posléze přece jen slíbil, že poslechne Matýska, který černou nocí spěchal zase zpátky k podhůřské hospodě, aby byl časně z rána v Blatné . . .

Teprve když Matýsek odešel, uvědomil si tíži svého osudu a pravil: „Žofinko, nebude-li to tak, jak pravil Matýsek, věř mi, vidíš mě naposledy! Takové utrpení nedovedu už snášeti! Oběsím se v lese, poněvadž všechna ta hrůza sebevraždy potrvá jen chvíli, takhle by mne mučili a trápili třeba ještě mnoho let, než by mi z toho ze všeho vysvobodila smrt.“

„Václave, modli se, aby Bůh od tebe odvrátil takové hříšné myšlenky, kterými tě obstupuje, svádí a navštěvuje sám ďábel. Kdo pak by myslel na věčnou záhubu vlastní duše sebevraždou, kdo pak by nedoufal, že Bůh přece pomůže, neboť bez jeho

vůle nezkřiví se ani vlásek na tvé hlavě. Modli se, vroucně se modli a doufej...“

Václav naslouchal tu zkroušeně a tiše, co však dělo se v jeho duši, to podobalo se dravé bouři, zjevnému odporu proti všemu, co ho až dosud učili. Jak by se mohl dívat Bůh na ono veliké bezpráví, na utrpení nevinného člověka, ubohého a bezbranného proti pánům i proti maceše! Jak by ho mohl zavrhnouti ve své dobrotě – kdyby sám ukončil tak bědnou pout života?

Však některý z těch starých dubů na vršku nad statkem podá mu jistě ochotně svou sukovitou ruku, aby na ni uvázal klíčku, bude-li to třeba! Tak, jak žil v Podhůří, tak už žítí nebude! Spravedlivý Bůh vidí do jeho srdce a mysle a jistě uzná a odpustí mu jeho zoufalství...

Té noci již mnoho nespali. Po probdělé noci jasný parný den, obloha chvěla se jako azurná klenba a nikde ani mráčku!

Vzpomínali na Matýska, jak se mu asi vede a od svítání byli v pilné práci. Blížila se doba posvícení a Matýsek potřeboval velmi mnoho sladkostí. Práce šla jim však nějak špatně od ruky...

V.

Bylo k polednímu, když Žofinka spatřila oknem, že chvátá k nim městský servus Vanda. Zarazila se, ač to čekala. Byl kamarád Matýskův, také Matěj a jeho druh ze školy. Přicházel k nim někdy i na „kus řeči“ a mnohdy i chvíli u nich poseděl.

I dnes pozdravil po přátelsku, ač tvář jeho byla nějak přísně ztmulá, oči zrovna bodaly. Ptal se po hospodáři a teprve potom, když zvěděl, že není doma, pověděl Žofince, že přišel si pro Václava.

„Podhůřský pán poslal našim pánům rychtáři a konšelům velmi neuctivé psaní, že u nás v městě svévolně zdržujeme a skrýváme jeho poddaného, který sběhl, aby se tu oddal lenošivému životu a snad i jiným neřestem. A přísně žádá, abychom jej vydali jeho poslu, který si jej odvede zpět do podhůřského poddanství...“

Vanda se odmlčel, změřil Václava přísným pohledem, zakroutil si své dlouhé kníry a pokračoval:

„Půjdeš se mnou do šatlavy a tam posečkáš, až se podhůřský posel, který šel ještě na zámek a na Dubeč, navrátí do města a pak půjdeš s ním domů! Rozumíš!“

Žofinka pověděla, že vše to už ví od Matýska a jala se prositi, aby bylo ubohému dopřáno, aby zůstal u ní až do poledne, aby ještě s ní poobědval a posilnil se na cestu k domovu.

„A on mi zatím, chlapík, uteče!“

„Neuteče, ručím vám za něho! A kam by také utíkal, vždyť byste ho stíhali a všude našli. Víme, že si pro něj přijde podhůřský myslivec, a kdyby chtěl utéci, mohl tak učiniti již v noci.“

Dráb chvíli se rozmýšlel a pak pravil:

„Nuže, dobrá. Ať tu tedy počká, zastavím se pro něho odpoledne, až se podhůřský myslivec bude po něm sháněti. Ale uteče-li, běda mu...“

Rozšafně pokýval hlavou a odešel.

Žofinka připravovala Václavovi dobrý oběd, ale nechutnalo nikomu z nich. Očekávání věcí budoucích jako by je tížilo. Co bude, co se s ním stane...

Bylo už hodně po polednách, když městský servus přišel po druhé. Aby už Václav šel, pan myslivec že na něho čeká v masťhause „U černého orla“.

Václav rozloučil se s Žofinkou v slzách a tato mu slíbila, že učiní pro něho vše, co jen bude moci.

„Matýsek je od slova! Slíbí-li co, učiní vše, aby to splnil. Neměj tedy obav, připomenu mu, co ti dnes pověděl. sama se také přičiním, jak jen budu s to...“

Myslivec Kopfštán seděl s nějakými formany a hleděl si statečně korbele; po cestě v parném dnu měl nějak vypráhlo v krku, na cestu k domovu neměl ani pomýšlení. V koutě složený měl balíky a balíčky různého zboží, kteréž měl Václav nésti do Podhůří nové vrchnosti.

Když mu městský servus hlásil, že hochu již přivedl, rozpomenu se myslivec, zřejmě již podroušen (vždyť ho znali a pohostili na zámku, ve dvoře a pod ním, v pivovaře i na Dubší), že je opravdu čas, aby pomýšlel na návrat. Na pozdravení Václavovo vlídně mu poděkoval (ne jako dráb Jeřábek nadávkou) a dal mu i připíti ze svého mázku.

„Dopijí holbičku a půjdeme...“

Při tom ukázal na velký tlumok, jež měl Václav nésti na hřbetě. Za chvíli na to skutečně vyšli. Oba těžce. Václav pod tíhou svých myšlenek a pod vahou rozměrného tlumoku, jež nesl na zádech, Kopfštán silně obtěžkán mokem, který mu popletl nohy a vstoupil i do hlavy.

Byl proto hovorný a sdílný a stále cosi vykládal. On, Václav, vyvázne bez trestu a nová vrchnost bude snad lepší než ta stará. Jen ten dráb Jeřábek kdyby tu nebyl. Proč ho Bůh netrestá, hříšníka ukrutného, aby někde srazil vaz, neb alespoň nohy si spřerážel a schroml navždy.

Slunce již zapadalo, ale stále ještě hřálo a s přítloustlého Kopfštána jen se slévalo.

Když došli do Třebšic, ke známé Korbelově zájezdní hospo-

dě, prohlášené znamenitým mokem a výbornou kuchyní, Kopštán zřejmě žízňivý neodolal jejímu pokušení.

„Václave, zastavím se ještě na jednu. Za chládku půjde se nám lépe a nadejdeme si přes Mohelnici a přes les. Za chvíli budeme doma...“

Bůh sám ví, jaký osud sehnal právě toho dne do hospody Korbelovy nejen několik myslivců z okolí, ale i starého, šedivého facíra Jankovce, který tu ze široka vyprávěl, jak kdesi v Slavonii se loví ještě vlci a medvědi, orlové a jiná havěť, která už tenkrát byla v Čechách velmi vzácnou. Uměl povídati jako nějaký kazatel, rozkládal rukama a pil...

S Kopštánem bylo – jako kdyby spadl do jámy lvové! Dávno již zapadlo slunce, přešel i soumrak, noc vznesla se nad krajem, nebeská kopule rozžehla se tisícovým světlem. A nad všemi vznesl se pomalu nevelký srpeček měsíce, bledého a tajemného, který mlčky se díval z vysoka na širý svět, na snící dődinky i na osvětlená okna hospody Korbelovy.

Václav klímal na studených schodech před hospodou, několikrát se i probudil, ale myslivce se dočkat nemohl. Ten byl nyní celý vyměněný. Vzpomínal na lovy za svého mládí, vyprávěl, jak s nebožtíkem otcem kopali v podhůřském lese „vlčí jámy“, jak chytali pytláky a lupiče, i na jiné rozmanité události, které pojednou oživily jeho mocně zalévaným jazykem.

Kdosi náhodou vycházel z hospody a zakopl o klímajícího hochu:

„Co tu děláš?“ zeptal se.

„Čekám na podhůřského myslivce.“

„Nebud' bláhový a jdi napřed domů! Ten si tu dnes posedí jistě až do svítání. To by si se načekal. Jen jdi, on jistě už neví, že tě nechal čekat...“

Byl to sedlišťský myslivec Bílek, bratranec podhůřského zahradníka, kterého Václav dobře znal.

Chvíli se ještě rozmýšlel, ale potom uznal, že Bílek má pravdu a sám vydal se na cestu do Podhůří...

Myslivce beztoho dojde až ráno a on zatím se trochu vyspí v panských maštalích...

VI.

Bledý měsíc zaléval celý kraj svým svitem a v temné, chladné noci břemeno už ho tak netížilo. Za chvíli byl už u Mohelnice, již opatrně obešel, aby žádný pes na něho nedorážel a stoupal pak lesem k podhůřskému kopci. Na jeho vrcholku stál tehdy starý, dubový les a Václav vyhlížel si pěknou větev, aby o ní věděl, až bude hledat místo pro smyčku na svůj krk...

Za chvíli vycházel již z lesa a sestupoval k Podhůří. V měsíční záři rozpoznával již jednotlivé budovy, dvůr i patrový zámeček, nejvyšší z nich, i sousední čeledník a stáje, dále pivovar a stodoly i ovčiny, a za nimi ohromný vysoký stoh obilí...:

V tom se střechy panského čeledníku, v němž bylo ubytováno několik rodin a jenž susedil se zámečkem, vyšlehl úzký, tenký plamínek...

Václav věděl, co to znamená. Jakoby neměl na zádech těžký tlumok, rychle vykročil a několika skoky byl u statku. Prudce zaklepal pěstmi na zamřížovaná okna pokoje, susedícího s kaplí, kdež obyčejně nocovali hosté. A křičel, co měl síly:

„Hoří, hoří, hoří!“

Jakási neznámá tvář mladého muže zjevila se mu u okna. Byl to pan Zádubský. Jakmile postřehl, co se děje, ihned tak, jak byl odstrojen, otevřel mu kapli a ptal se:

„Kde hoří?“

„U vás, v čeledníku. Chytá už zámek!“ A takořka pudově chopil se provazce, visícího v kapli. Vedl ke zvonku na vížce. Zatahal zaň prudce a plačtivý zvuk zvonu rozléhal se stišenou spící obcí. Dlouho však nezvonil. Jakýsi hoch přiběhl k němu nejdříve a Václav podal mu střepec, jímž provazec končil a zvolal:

„Tumáš, šturmuji nyní ty...“

A již běžel vsí a křičel:

„Hoří, zámek hoří...“

Lidé vybíhali ze stavení, narychlo se přiodívali a pospíchali ke statku.

Pan Rummerskirchen i Zádubský byli již na dvoře s chasou a kde kdo byl, všichni jali se hasit...

Střecha na klenutém čeledníku byla již v jednom plameni a od ní chyťal zámeček, střecha i první poschodí s dřevěnou pavlačí. kdež v té době náhodou nespal nikdo...

Lkání podhůřského zvonečku v stišelé noci bylo slyšeti daleko. V Kotouni i v Životicích, odkudž bylo viděti záři i oheň. v Kladrubech i na Čertovce, odkudž spatřili alespoň záři. Zaslouchli ho i v Mohelnici a všude šturmovali i svolávali chasníky, aby šli nebo ieli hasit. Mohelnický zvonek zazněl i do Třebšic a nad podhůřským lesem zrudla obloha zlověstnou září.

Pověděli to i Kopštánovi a když vyšel tento na dvůr hospody. věděl už jis'ě, že je to u nich.

Bylo mu, jakoby vedle něho uhodilo! Ihned jal se sháněti po Václavovi, ale sedlišťský mu pověděl, že ho poslal napřed domů. Rázem vystřízlivěl a metešil na Podhůří, jako by byl

ještě mladíkem a nikoliv starcem téměř sedmdesátiletým. Bože, co bude a co on – nedbalec a nedopita...

Tu bylo zatím boží dopuštění...

Od rybníku, který byl před samým dvorem u dveří do kaple, až k ohni sestoupil se řetěz žen a dívek, které podávaly kde jakou nádobu s vodou mužům, kteří vylézali po žebřících na hořící střechy a hasili zhoubné plameny ohně. Jiní pak pumpovali u obou studní na dvoře a hasili oheň z vnitřku dvora. Všichni pak usilovali o to, aby se oheň nerozšiřoval, aby omezen byl jen na místa, která už zachvátil a kterým už přinesl zkázu...

Ještě že byla klidná noc, takořka bezvětří. Tak zničen byl jen krov čeledníku a poschodí zámečku. Ostatní budovy, zvláště plné stodoly, stáje, sýpka, pivovar a veliký stoh obilí za dvorem byly zachráněny, ač i na ně doletovaly sem tam zbloudivší jiskřičky a bylo třeba i tu zalévati a pečovati o to, aby suché, šindelové střechy nebo došky se nevzňaly.

Bylo tu rušno, všude plno lidí, neboť zvonek svolal sem i sousedy z Kotuně, Životic, Mohelnice, Kladrubce i odjinud. Mezitím došel i myslivec Kopštán a – jako by nic – řídil hašení zvenčí statku, právě tak jako mušketýr Jeřábek zevnitř dvora. Za pomoci sousedů byl oheň záhy zdolán a tak zažehnáno i veliké nebezpečí, které jinak bylo neodvratné...

Když svítalo, doutnaly sice sem tam ještě zuhelnatělé trámy krovů, ale nebylo už nebezpečí, že by oheň se vzňal znovu.

Václav, který zavčas upozornil pana Zádubského na požár, hned jak tento vypukl, označován byl všemi za záchrance, neboť oheň vznítil se právě v době, kdy lidé spali nejtvrději. Než by byli zpozorovali jeho nebezpečí, bloudivé jiskřičky už dávno by zapálily nejbližší chalupy u statku, dřevěné chatrče, kryté starými, vyschlými došky...

Zádubský sám dosvědčil svému tchánovi, že Václav první ho vzbudil, sám pak šturmoval a sháněl lidi ze vsi k hasení.

„Odvrátil od nás veliké neštěstí! Co bychom si byli počali, kdyby nám shořely střechy nad hlavou a s nimi i všechny zásoby, sklizeň i dobytek. Vždyť bychom byli pouhými žebráky...“

Pan z Rumerskirchenu byl však velmi opatrný. Potřepal Václavovi po rameni a optal se ho rázně:

„Pověz mi, co jsi dělal v noci u dvora, že jsi viděl plameny na střeše čeledníku?“

A Václav podle pravdy vypověděl. Vracel se s panem myslivcem z města, a jelikož Kopštán zdržel se chvíli v Třebčicích, šel sám napřed. Nesl pro svou vrchnost ranec všelikých potřeb. Teprve nyní si na ně vzpomněl. A pověděl, že onen ranec uschoval si v kapli u oltáře, a spěchal, aby jej odevzdal

a ověřil jím i pravdu svého vyprávění; také myslivec Kopštán potvrdil pravdu jeho slov, opatrně zamlčev pravdu o sobě...

Rumerskirchen pak jal se vyšetřovati vznik požáru. Zdálo se mu, že byl založen. Kopštán pak vyslychal jednotlivce a tu několik robotnic vypovědělo, že právě na oné půdě nad čeledníkem, když prohlížel si pan Rumerskirchen se zetěm statků, provázek je dráb Jeřábek. Zatím, co páni prohlíželi krovky a zásoby na půdách, zůstal dráb na schodech a tu zapálil si svoji oblíbenou dýmku, aby si alespoň několikrát zabafal.

Snad jiskřička z troubelu nebo z hubky zalétla nepozorovaně na ztrouchnivělý trám, který potom pomaloučku doutnal, od něho pak vznítit se druhý a třetí, až o půl noci vyrazil oheň mocnými, dlouhými tlumenými plameny nad střechy...

Snad to byla pomsta, snad ony ženy schválně tak vypověděly, aby se krutému drábovi vymstily za jeho rány, neboť ten se strašně zaklínal, že to vše není pravda. Jiní však také dosvědčili, že v té chvíli opravdu kouřil, právě když sestupoval s půdy nad čeledníkem viděli kouř u jeho úst. A pan Rumerskirchen věděl už dosti.

Poděkoval všem, kdož pomohli hasit a ještě jedenkrát a zvláště vřele Václavovi, který zatím zapomněl na hrozné myšlenky, jež mu obstupovaly spánky, když kráčel v noci podhůřským lesem a vyhlížel si větev, na níž by se oběsil.

Nyní zalilo se jeho nitro podivným, radostným pocitem: — zachránil dvůr i vesnici před ohněm, před zkázou a záhubou! A když Rumerskirchen ho ujistil, že mu toho nezapomene, tušil, že ono nenadálé zachránění statku je vlastně jeho štěstím. Ke své zlé maceše se už nevrátil; zůstal na zámku v komoře vedle pokoje pana Zádubského.

VII.

Pán z Rumerskirchenu pečoval o to, aby stopy ohně zahlazeny byly co nejrychleji, aby nové krovky byly položeny dřív, než nasianou podzimní nepohody a sňatek jeho dcery. Poschodí zámečku bylo strženo a již neobnoveno, ježto jeho přízemek byl dosti prostorný pro něho i pro zete, který záhy na to zavedl sem z Nové Vsi i svoji nevěstu, nyní již paní Andělku...

Od oddavek přivezl je v novém povozu Václav Vánišů, vystrojený jako nějaký komorník. Za podhůřské poddané přál novomanželům zdar a požehnání staříčkový myslivec Kopštán, který nyní opět dohlížel na robotníky a zastával panského mušketyra. Bývalý dráb Jeřábek jezdil z rozkazu pánova s volky...

Za nedlouho po svatbě zavezl pan Zádubský Václava do města do školy. Tu poprosil učitele, aby Václava vyzkoušeli a se přesvědčili, je-li nadaný a mohl-li by se zdarem studovati

Nešlo to sice tak rychle, jak si pan Zádubský myslel, ale šlo to přece. Za dvě léta stal se z Václava studios a posléze i klerik.

V té době potměšilý osud dohnal k zoufalství bývalého drába Jeřábka, zatím co pana z Gansau učinil úplným žebrákem.

Když před vysvěcením navštívil Václav svého švagra a sestru, aby je pozval na svoji primici do Kotouně, Žofinka div mu ruku nepolíbila a i Matýsek – tehdy již zámožný měšťan – díval se na něho s velikou uctivostí. Zamrkal svým jediným okem a pravil:

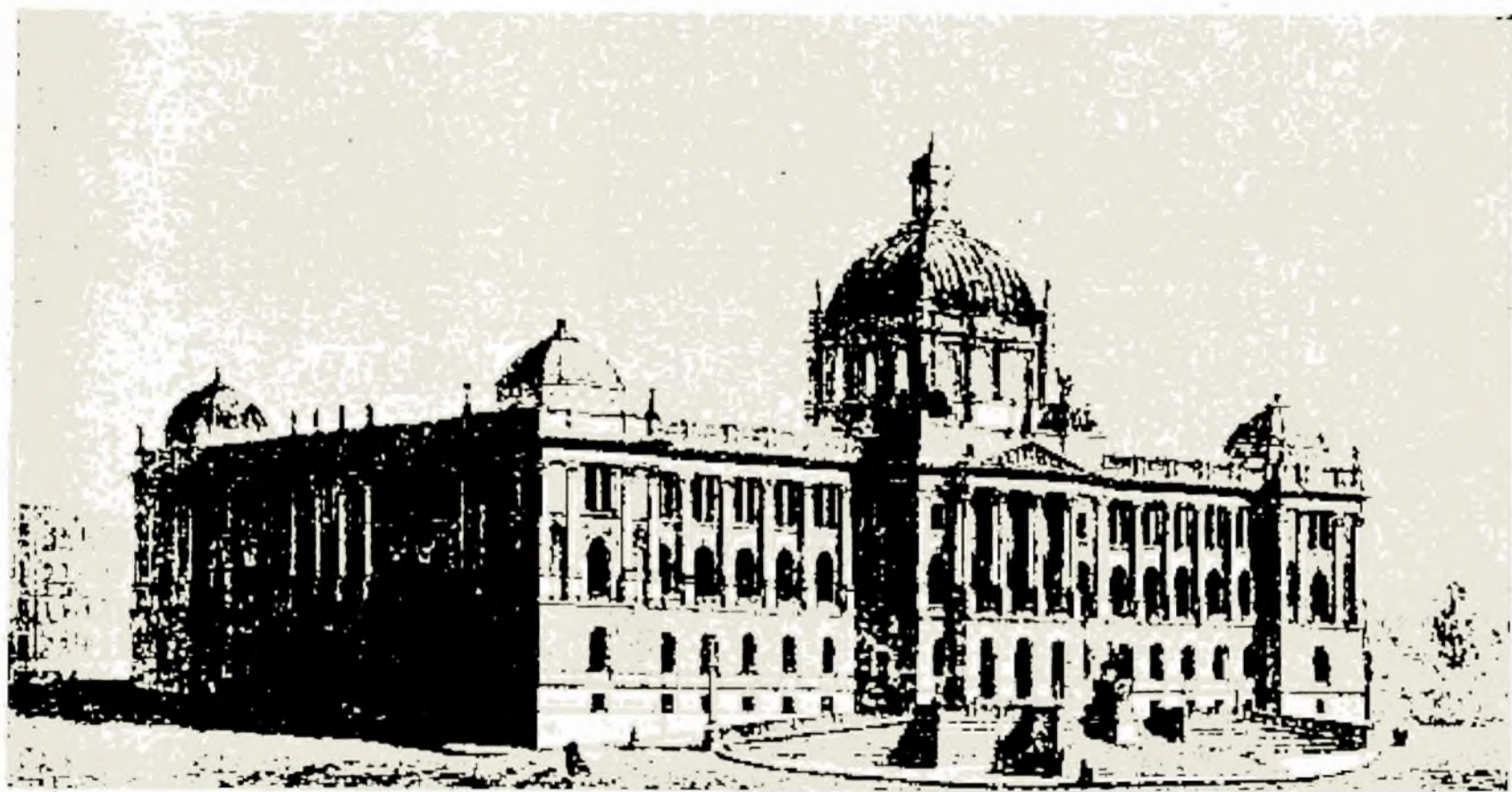
„Jest-li pak si ještě vzpomínáte, velebný pane, jak jste se chtěl věšeti. A vidíte, velebný pane, neříkal jsem vám, že, čert – s odpuštěním – nikdy neví, co Pán Bůh dá! A dal vám i nám štěstí. Budiž jméno jeho pochváleno...“

„Ba, ba, měl jsi, Matýsku, pravdu...“

Tak z ubohého Václava Vánišů stal se tak kaplan a později i farář a děkan v kterémsi pěkném městečku našeho milého Pošumaví. – – –

JUBILEUM NÁRODNÍHO MUSEA

Naše přední kulturní instituce, Národní museum slaví tento měsíc významné jubileum: **Padesáté výročí (18. V. 1891) slavnostního otevření své monumentální budovy.**

Návrh architekta Josefa Schulze, profesora české vysoké školy technické v Praze.

Družstvo Vlast (Praha II., Žitná 26) vydalo při této příležitosti v těchto dnech **jubilejní spis „Národní museum, památník našeho kulturního obrození“**. Autorem je Dr. F. Kop. Spis čítá 183 stran oktávového formátu s 20 obrázky na křídovém papíře. Cena je lidová, každému přístupná: **Brož. K 35. – , váz. K 47. – .**

Družstvo Vlast, nakladatelství v Praze II., Žitná 26. Telefon 273-92.

Relativismem k Absolutnu

Napsal Dr. František Mareš.

(Dokončení.)

Předsudky jsou setrvačné, pozitivismu podlehnou nevědomky i ti, kdo se ho odříkají, tak zvláště v závěru: je-li všechno poznání jen relativní, jsou relativní i pravidla mravní. Závěr mylný, ježto není všechno poznání jen relativní, nýbrž jen přírodovědecké poznání vnějšího světa, a pravidla mravní nejsou z vnějšího světa. Ale také Rayman stál již na pokraji toho pozitivistického omylu, že relativitou přírodní vědy se stávají problémem i principy mravní, že, vedla-li exaktnost vědy k materialismu a k atheismu, bude následkem relativity v přírodní vědě zmatek v lidské mysli i morálce, že mravní zákon je zdravotním zákonem lidské společnosti. Avšak Rayman opravdu tak nesměšlí, praví-li, že mravní zákon se přiči logice a egoismu; nemůže tedy relativnost smyslově-rozumového poznání vnějšího světa otřásti mravními principy; R. také soudí tak, že připojením citu a víry k rozumu mizí relativita, že ve vesmíru citu platí věčné principy. Zmatek v mysli a morálce může relativita přírodovědeckého poznání způsobit jen u těch pozitivistů, kteří hledají pravdy v poznání zevního světa smysly a rozumem, správnými kroky na nesprávné cestě. Tento Raymanův obraz o správné cestě a nesprávných krocích instinktu, intuice, mystiky alogických kroků citu a vůle, je velmi živý; správné, exaktní, logické kroky po nesprávné cestě nikdy nedojdou k cíli, mohou však k cíli dojít třeba i nesprávné kroky po cestě správné. Správnost cesty jest určena cílem, a tím jest poznání pravdy, pravdy nepodmíněné, absolutní, která může být jen jediná. Positivismus myslí, že tato pravda jest nepoznatelná; ano, jest nepoznatelná správnými kroky po nesprávné cestě z vnějšího světa, nesprávné, alogické kroky po správné cestě vedou tedy z nítra, intuice jest právě zírání do nitra, do sebevědomí subjektu, stará to cesta Sokratova nastoupená znovu od Descartesa: myslím, tedy jsem, myslící bytost, první to jistota, na které stojí skutečnost zevního světa, kterou tvoří subjekt ze svých smyslových pocitů podle pravidel svého rozumu ve smyslových formách prostoru a času; rozum nepochází ze zkušenosti o zevním světě, neboť sám teprve tvoří tuto zkušenost, jest původu metafysického, jako obraz rozumu neobmezeného, to jest poukaz na Absolutno, které člověk přímo poznává z naprosté jistoty mravního svědomí, které zavazuje každého člověka stejně a bez podmínky povinnostmi nejen k lidské společnosti, nýbrž k Veškerenstvu. Touto cestou dospěl člověk

odedávna k ideám Bytosti všudypřítomné a věčné, mimo prostor a čas, původce mravního zákona, kterýžto ideál také Raýman dovodil jaksí geometricky: bytost trojrozměrná nutně potřebuje takového ideálu, má-li žít ve světě čtyřrozměrném. — Proto tedy pohlížíme na lidský rod *theologicky* jakožto na rod bytostí mravních, osob; hesla: svoboda, rovnost, bratrství nejsou metafysická, jsou racionálně-naturalistická, individuálně-liberalistická: proto stoupala mrtvá váha civilisované společnosti.

Raýman uzavírá: plujeme plnými plachtami k duchovní éře lidstva; ale ve své prognosti suggeruje představu, že základem duševní činnosti jsou elektromagnetické děje v mozku, že lidská myšlenka jest obdobná světlu, že jsme na cestě měřit i morální kvality lidí, že každá lidská i zvířecí činnost má elektromagnetický podklad, a že život jest původu elektromagnetického. Ale v takovéto představě by byla vzata za základ duševní činnosti, místo hmoty, opět jiná fysická veličina matematických rovnic, kdežto přece duševní a zejména mravní život se zakládá v jakostech a hodnotách, ne jen v rozumu a smyslech, nýbrž i v citu a vůli.

Přírodní věda, praví Raýman, postoupila na další stupeň poznání, že zkoumání zevního světa je nerozlučně spojeno s duchem, jenž jej vnímá, a že psychologie se má státi základem věd, že naše záhadné nitro se stává stavebním kamenem i našeho světa zevního. — K tomu možno poznamenati, že naše nitro má a může nám být méně záhadné nežli zevní svět, poněvadž své nitro poznáváme přímým prožíváním, intuicí, vcítěním, ale zevní svět jen nepřímo prostřednictvím svých smyslů a rozumu, proto jest toto poznání podmíněné a relativní. Filosofická kritika lidského poznávání zevního světa, ukázala již dávno jeho podmíněnost, relativnost, nemožnost poznání Absolutna cestou smyslů a rozumu; již Archimedes prohlásil: dej mi kde (bych se opřel), a zemí pohnu; to jest, není pevného bodu v prostoru ani čase. Všechno poznávání vnějšího světa jest výtvor ducha.

Ale matematický fysik, praví Raýman, opustil Kantův extrémní blud, že náš duch předpisuje zevnímu světu zákony, podle nichž zjevy mají býti vnímány; že ví naprosto určitě, že by náš duch nemohl zavést zákonitost a řád do vesmíru neukázněného. Avšak zevní svět není neukázněný, zákonitost a řád byly v něm před lidským poznáváním. Avšak vnímání a poznávání zevního světa nemůže se dít jinak, nežli podle zákonitosti našeho ducha, ten si rozmyslí otázku a nutí experimentem přírodu k odpovědi: ano, nebo ne, nemůže odpovědět jinak, přírodní zjev buď nastane nebo nenastane.

Jestliže zákonitost našeho poznání zevního světa se shoduje se zákonitostí našeho ducha, možno soudit, že obojí má jeden původ v nejvyšším zákonodárství, tak jako náš rozum a zvláště mravní. Poznání zákonitosti ve vnějším světě tedy poukazuje na Absolutno, ale zákonitost sama znamená jen stálost vztahů, totiž princip relativity vědeckého poznání zevního světa. Tak soudí asi také Rayman, když praví, „nepovažujte svět za relativní a neurčitý proto, že si jej jen tak dovedeme zobrazit: co by nám řekla Bytost všudypřítomná a věčná? Vesmír našeho citu je nekonečný a věčný, v něm žije naše nesmrtelná duše, tu platí principy věčné; dvě největší moci světa, věda a náboženství, se navzájem přibližují“. – Tak vede relativita vědy k Absolutnu.

Studie paní docenta Draťové o „Smutku vzdělanců“ v důsledku relativity vědy byla pojata v časopise kdysi svobodomyšlném v podobném smysle a ještě určitěji: Intelektualism a liberalism se přežil, citově bezbarvá neutralita a nezaujatost byla vlastně nemravností, nový řád přináší novou morálku činu, Kristovo výsostné Evangelium lásky bude takto vzkříseno k novému životu, ježto v hlubším vnitřním významu vyjadřuje smysl lidského bytí, že život na tomto světě je pouze přípravou pro život jiný, jehož úroveň závisí na míře dokonalosti dosažené za živa. – Ano, křesťanství, základ evropské kultury, metafysický systém nejvyšší mravní dokonalosti, založený nikoli na pouhém myšlení a písmu, nýbrž na živé skutečnosti, na osobě, jejíž život strhával lidi k následování až k sebeobětování.

Tak přibližuje relativismus vědu k náboženství poukazem na metafysiku Absolutna. Ale akademický pozitivismus nevzdá se své pravdy založené ve množství pozitivně zjištěných faktů, zůstane odpůrcem všeho nadpřirozeného, mystického, každé metafysiky, zejména té, která nepřináší nových myšlenek a jen si „eklekticky“ vybírá myšlenky cizí a staré, nedovede vytvořit vlastního metafysického systému. Takové jsou žaloby o dbytého systému, jehož nové myšlenky se ukázaly klamnými, umlčí vše, neboť již mu nezbyvá nežli mlčeti.

*

Básník Otakar Březina byl našim pozitivistům od počátku nepříjemný. V dopisech Anně Pammrové již r. 1889 odpověděl na její výtku: má Kant rozum, když tvrdí, že není ani času ani prostoru? Citátem z Kantovy Kritiky č. r.: prostor není pojem odvozený z vnější zkušenosti, neboť aby pocity se vztahovaly na něco mimo mne v prostoru, aby se rozeznávaly jeden vedle

druhého, k tomu musí být představa prostoru základem; vnější zkušenost je možná teprve na základě představy prostoru, která je tedy před zkušeností, a priori. – Mladistvý básník pronesl tehdy pozoruhodná slova: jest nemožno a nerozumno uváděti různé názory filosofické v souhlas, utvářujeme jen podle nich svou vlastní schopností jen své názory vlastní, filosofové také neřekli nic naprosto nového, pouze oživilí a v soustavu uvedli pravdy, které háraly v srdcích tisíců, kteří je nedovedli vysloviti souvisle a jasně; spisy filosofické byly vždy myslícímu člověku nejvzácnějším darem. – Otokar Březina již předvídal relativnost přírodní vědy, r. 1896 píše: Věčný leží mimo nedokonalé poznání tohoto světa, blížíme se k Němu tušením, lidská věda spíše nás odvádí od pravdy, nikde se nejeví smutek a slabost tohoto života jasněji nežli ve vědě; bylo dobrodiním pro myslící duchy, že právě idealistní filosofie otřásla šílenými nadějemi vědy, která si slibovala všechno vysvětliti, v podstatě všechno mystické nazírání jest jedině stejné po celá staletí...

Románové adaptace

Napsal Dr. Vladimír Kolátor.

Když již nebylo nic, co by vyhovovalo potřebám diváků, sáhlo se k románu. Mělo to spád, útočilo na diváka vypravováním jeho čtenářských zážitků, byla v tom pravidelně obrazová změna, přizpůsobující se zákonům revue, s níž bývá román spřízněn i tím, že je vzdálen pravého dramatického účinku.

Dostojevský se stal vírou divadla, pro niž nebyly slyšeny námitky. Jeho dramatisace byly nebo měly být vrcholem sezony. Byla v tom i konkurence kinu a krok k z pohodlnění obecnostva, jako na druhé straně i rozšíření zájmu o tento druh divadla, jemuž propůjčuje svou agitaci vydaná kniha. Není tu pravidelně experimentů, prožíváme jevištně, ale nedramaticky to, co jsme si vybojovali v mládí při četbě. Merežkovský kdysi pravil, že díla Dostojevského nejsou romány, nýbrž tragedie, jichž tvůrce má jedině soupeře v Aischylovi a Sofoklovi. Je-li neudržitelná druhá část soudu, je stejně problematická první. Musíme si postavit otázku, zda tu jde vskutku o drama a zda nezůstane jevištním provedením román přece jen románem. V četných inscenacích nejdramatičtější místa románová se minula jevištním účinkem.

V dramatisaci Bratří Karamazovů všech úprav nebylo možno vyhnouti se tomu, aby hlavní hrdinové nemuseli vypravovat celé dlouhé partie, které jsou u Dostojevského neosobné. Epický tok zůstává zachován. Nad to mravní rozvrat Dostojevského prostředí nemůže být impulsem dnešku svým negativním východiskem.

Taková „Ves Štěpančíkovo“ neprozrazuje, že by celý děj s chabou

zápletkou bylo třeba předvádět na jevišti a zvláště na českém, jemuž musí být zcela cizí pesimismus, vyvěrající z této práce Dostojevského. Ten slizký žabák Foma Fomič, záludně triumfující svou špatností, kolem něho řada lidí omezených i zoufale bezradných, duševně rozkolísaných a trapně ubohých, a jsou tyto případy duševně impotentních zjevů vhodnou látkou našich divadel, majících ukazovat cestu k lepším dnům a výhledům. Může mít někdo zájem na provozování těchto her, ukazujících rozvratnictví a slaboduchost bez výhledu z této ssedliny? Divadlo má také přispívat k výchově jedincovy síly — nuže, toto divadlo k tomu nepřispěje, na demonstrativním ukazování rozvratnictví nemůže mít zájem nikdo, komu zdraví národa není lhostejné.

Drama staré i nové má ještě četná síla s popudy k vrcholnému vypětí činnosti režijní i herecké. Dramatisace plynulých románů nemůže být trvale prospěšna našemu divadlu, což se vztahuje na Tolstoj (Vzkříšení) i na Dostojevského s problémy, které jsou nám dnes hodně cizí, čímž se právě liší ruští autoři od největšího skutečného dramatika Shakespeara. Rozhodně budeme vždy spíše nadšeni slabším O'Neilem, nežli Dostojevským. Oživuje-li se románová náplň tanci, nemusí to být na prospěch divadelnosti. Pudovkinův šílený bacchanal z Živé mrtvoly nemá hned tak obdoby.

Zdramatisovaný román musí mít údernou dějovou náplň bez nekonečných filosofických rozhovorů. Běsové mají zápasit v člověku, ale musí tak činit krátkou cestou na jevišti. Jevištní román musí být psán spisovatelem dramatikem. Tak tomu nebylo u Dostojevského, který i s dramatickými konflikty a charaktery zůstal spisovatelem-epikem.

Úplně stranou Dostojevského je úprava Dickensova Klubu Pickwicků. Selanky štědrovečerních večeří a dortů jsou pro jeviště neživotné. Dvanáct obrazů s hudbou a zpěvem nemusí vždy vytvořit pevný celek. Místo upravování románu bylo by mnohdy vhodnější věnovat tuto namáhavou práci některému dramatu, které by bylo takovou úpravou schopno života.

Schvalovala se dramatisace Dostojevského, jehož dialogické romány podněcují k provedení bez hrubších zásahů do autorovy koncepce, poněvadž prý každá kapitola je hotovou scénou, zpracovanou dramaticky a stačí jen vypustit charakteristiky osob, líčení jejich nálad atd. To dochází svého uplatnění při hercově studiu, v němž se scénicky zobrazují autorovy předpisy.

Nelze být nadšen dramatisací, ale v jednotlivých případech nebudeme také proti. Nesmí se zdramatisovat vše, což činí chybně film. S druhé strany nezkoumejme příliš při scénickém provedení, jak se původní tvar změnil, co chybí, co přebývá, neboť jde o dvě díla zcela rozdílné koncepce. Pietní přenášení romanopiscových slov na jeviště (vypravěč) znamená vždy degradaci dramatu. Jako samostatný divadelní celek nemůže vzniknout dramatisace z ruky divadelního

řemeslníka, nýbrž úsilím tvůrčí osobnosti. Jen zřídka zanikne původní knižní podklad, jako jsme viděli ve Věře Lukášové.

Nejprve nutno v konkrétním případě zjistit, zda román lze bez uměleckého zbytku zdramatisovat v nový, plnokrevný tvar. Epické romány nedají dramatu, ale i vhodný román musí být dramatisován skutečným dramatikem!

Nelze tedy dramatisaci všeobecně ani odmítat, ani schvalovat, zvláště v době, která hledá novou formu divadla, přibírajíc také hudbu, zpěv a tanec do svého dramatického řádu.

Román, který má být dramatisován, musí být nutně kratší a psán s ohledem na divadlo. V dramatisaci tlustých svazků budeme vzdor dialogovému tvaru vidět vždy jen zjevištněný román na místě dramatu. Okolnost, že Dostojevský nenamítal ničeho proti dramatisaci svých děl, není ještě uměleckým ospravedlněním. Jenom román dramatický je schopen opravdového scenického provedení. Román, jehož velké scény jsou jednou hrány, po druhé vynechávány bez újmy dramatického účinku (Běsové), není pravým dílem dramatickým. Dnešní kolísání dramatičnosti nespraví se zjevištněním románů. Ne každý světový román je také světovým dramatem. Světoví básníci: Shakespeare a Dostojevský, světový dramatik: Shakespeare! Je chybou, učí-li se kdo právě na Dostojevském zákonům dramatičnosti.

Jinak však lépe hrát dramatické romány nežli nedramatické hry. Teorie je převážně proti dramatisacím, ale praxe je podporuje a přibývá jich v poslední době. Na nedávném Vzkříšení můžeme si nejlépe ujasnit, jak těžko je odsuzovat či schvalovat paušálně dramatisace. Záleží na upravovateli. Jestliže Bataille koncipoval úpravu dramaticky jako příběh bez idee a vzdálil se tak autorovi, chtěla úprava Borova přidržet se autorova románového podkladu pokud možno věrně a vyšel z toho román padlého děvčete, který na jevišti unavoval. Nedávná úprava Raskolnikovova použila předčítatele a je zajímavé, že v tomto případě působila jako obraz tehdejší společnosti a jejího rozvratu dramatičtěji nežli rozvláčné dialogy naší úpravy, která působila silně epickým dojmem. Raskolnikov dal hercům role, ne tak česká úprava. Je však v povaze tohoto románu, že sto procentně vyhovující dramatické úpravy se asi vůbec nedočkáme.

Dvoudílných dramatisací nesnesou ani moderní romány jako byla Šolochovova kolchoznická Rozrušená země. Jaký to nepoměr k Vachkovu dramatisovanému románu „Krev nevolá o pomstu“, kde se námět převádí beze zbytku, deset obrazů nepozbývá dramatické nosnosti a zůstává normálním představením.

Oproti dřívějšku spokojil se Bor posledně jednověčerním představením Zločinu a trestu. Má to své výhody i nevýhody. Dříve byl román zpracován v celé své epické šíři s řadou nedramatických scen, dnes změnil se v hutnou, skoro stále napínavou detektivní hru. Oproti románovému a nedosti divadelnímu zabarvení předešlé úpravy s pietním zachováním základu Dostojevského máme nyní druhý tvar, který

skoro zahlazuje vzpomínku na původní román, ale také je jeho torsem. Otázka dramatisace nebyla ani tu zodpověděna kladně! Buď je to dramaticky únavné nebo to nevystíhuje předlohu! Ani tentokrát nemůže Zločin a trest poskytnouti vše, čeho si žádá: vyzdvižení životního kladu, jasných výhledů, optimismu a úsilí o lepší bytí! Dostojevský ukazuje rozklad a podlomenou vůli (je to Raskolnikov vraždící a hlavně Marmeladov), nikoliv cestu k rovnováze duše, i když to bylo jeho snahou. Svěží divák osvojí si tu jiné podněty a zapamatuje jiné skutečnosti s počátku hry nežli unaven může zachránit z katarse dramatu. Skutečným dramatickým přínosem není Zločin po stránce ideové ani technické, veliké role a románové dialogy nedělají ještě pravého dramatu, zdramatisovaný román nezachrání divadlo před dnešní dramatickou bídou. Hledejte dramaticky, inscenujte silně i slabší divadelní hry a to bude práce pro budoucnost záslušnější nežli tyto úpravy dlouhých, na divadlo plně nepřenositelných románů! Ale jako jsme byli, jistě i budeme svědky skutečně plnokrevných dramatisací!

Jen při naprostém nedostatku velkých dramatiků bylo možno, aby se tak často hrál Dostojevský a aby bylo tvrzeno, že je to „Shakespeare, uvězněný do románové tvorby“. Skoro se nám zdá, že tento hrdý titul by patřil z Rusů spíše Puškinovi. Ale o tom jindy!

Živý květ

Napsala Saša Lorenzová.

*I květ má oči, i květ má svá ústa,
dovede slzet, i se smát —*

*jen na výsluní tepla vzrůstá —
máš ty to malé kvítko rád?*

*I víchr dusil jej, i slunce mu kdys hřálo,
zas v dechu léta ozkveté smad.*

*Ve prach se rozpadá, co milovalo —
máš ty to malé kvítko rád?*

*I květ má oči, i květ má svá ústa,
i květ ten umí tiše snít...*

*Proň byla dlouhá lučina pustá,
teď má kam listky položit...*

Jedna z nejstarších knihoven v Čechách

Napsal Zd. J. Chládek.

BENEDIKTINSKÉ KLÁSTERY byly v nejstarších dobách střediskem písemnictví českého. Nejstarší české slovesné památky vznikly v klášteřích, kde se i opisovaly a uchovávaly. Klášter břevnovský má v této práci jistě podíl největší, již jako klášter pražský. Byl založen v létech 993 za knížete Boleslava II.

Z největší části byly poklady klášterních knihoven zničeny v době husitských válek. Klášter břevnovský i s knihovnou byl zničen za husitských bouří v květnu r. 1420. Z knihovny zachovaly se jen nepatrné části, které mohli mniši zachrániti při útěku do jiných klášteřů. Kodexy ze staré břevnovské knihovny nacházíme v různých knihovnách našich i v cizině. Břevnovský klášter zaujímal vždy přední místo mezi mužskými klášteři v Čechách a byl nejen střediskem křesťanské vzdělanosti, ale i sídlem věd a křesťanského umění, o čemž svědčí knihovna klášterní a klášterní archiv, starobylé listiny a knihy v nich uložené. Knihovny byly v klášteřích od nejstarších dob. Knihovna v Břevnově byla již od založení kláštera a měla vždy místo přední a významné. Stavba nynějšího chrámu byla zahájena v létech 1701, za vedení proslulého stavitele Krištofa Dientzenhofera. K nové klášterní budově položen byl základní kámen v létech 1708 a byla dokončena v létech 1736. Při budování nové klášterní budovy se pamatovalo i na knihovnu křídlem vybíhajícím z obdélníkové budovy konventu do zahrady. Knihovna byla dostavěna až v létech 1751. Z toho je patrné, že budova byla stavěna ve dvou etapách.

Z klášterní chodby v prvním patře, kde je galerie opatů blízko hlavního schodiště, vchází se do velké staré knihovny. Po několika schodech, které jsou hned za vchodem, vstoupí se do tohoto knihovního sálu. Místnost má po délce na obou stranách velká okna a proto je dosti světlá. Skříně, v nichž jsou knihy umístěny, jsou většinou zasklené. V roce 1933 se přikročilo k postupným úpravám, knihovna rozdělena zásadně na staré a novější tisky. Čítá dnes na 30.000 svazků, obsahuje díla starožitná, zvláště bohosloví, dále díla ze všech téměř oborů literatury až na dobu nejnovější. Knihovna se rozmnožovala také odkazy. Knihy novější jsou umístěny v další samostatné knihovně, která je téměř naproti vchodu do staré knihovny barokní. Nejstarší rukopis, který je v knihovně, je latinský Výklad velepisně z XII. století. Zvláštnost, kterou knihovna chovala před husitskými válkami, byla mapa světa, která je již dávno ztracena.

Klášter vydává různé vědecké náboženské spisy, jako Opus Dei, knižní vybraná díla mnišská, náboženský kulturní sbor-

ník Praporec, který vychází 5krát ročně. Břevnovská klášterní knihovna nikdy nebyla nejpřednější, ale jistě jednou z významných a nejstarších. Spisovatel Otakar Březina kdysi řekl: „V klášteřích se přechovával veškeren duchovní majetek celého českého národa po mnoho generací.“

Zrození barokového básníka

Napsala Sáša Lorenzová.

ANTOLOGIE z přírodní lyriky českého baroku — sestavil a studii napsal Vilém Bitnar. Edice JITRO, Praha. Stran 624, cena K 65.—.

Když před nějakými dvaceti roky se počaly objevovati v našich časopisech Bitnarovy průkopnické studie o českém literárním baroku a když je pak od roku 1932 počal shrnovati do celých knih, nazývaných jím samým skromně „informační stati“, ozývaly se záhy stesky, že básnické texty, o nichž je v těchto studiích mluveno, jsou neznámy a nepříístupny. Každému nebylo možno vyhledávati si staré tisky v novinách a studovati neforemně upravené verše kancionálových foliantů. Bitnar, a s ním i praskrovný počet horlivců pro poznání tohoto zanedbaného úseku našich kulturních dějin, pokoušeli se po léta vydávati také texty samotné, ale naráželi na nepochopení i neochotu nakladatelů. Musili se omezovati na malé ukázky, na skrovné výběry veršů neb próz, a ty ještě vydávati příležitostně jako bibliofilské tisky soukromé, vánoční či velikonoční. A co bylo to vše proti celému moři knih barokové literatury, čítající na tisíce tisků!

Nuže, knihou svrchu označenou odstraňuje konečně zase Bitnar po prvé nedostatek známosti básnických textů barokových. Péčí cílého studentského nakladatelství EDICE JITRO v Praze vydal knihu o více než šesti stech stránkách, v níž v dlouhé řadě kapitol, chronologicky po sobě následujících, otvírá nové pohledy do oné dosud tajemné doby, kdy se u nás z pozdního humanismu počal roditi onen protireformační a v zdrcující většině katolický barok slovesný, o který je dnes u nás tak čilý zájem.

Oceniti všechny přednosti Bitnarovy knihy nelze v stručném referátě. Zlatý hřeb tkví tu zajisté v osmi rozměrných výběrech poesie českobratrských a katolických básníků, které jsme v takovém bohatství ukázek dosud nikde nepoznali. Vedle Blahoslava a Jiřika Streyce je tu Komenský a pět vynikajících katolíků, Lomnický, Michna, Bridel, Kadlinský a Dlouhoveský. Zejména tento poslední objevuje se v naší nové literatuře po prvé. Vedle těchto vynikajících tvůrců je tu dlouhá řada menších zjevů, ze značné části po prvé dnes uvedených. A Bitnarova Antologie nejen že takto uvádí básníky neznámé, nýbrž také známé a u nás podceňované zjevy rehabilituje, viz toho příklad na Šimonu Lomnickém z Budče.

Bitnarův průkopnický počín vyvrcholuje dnes již 150 roků staré úsilí o poznání barokového písemnictví. Slýcháme často v recencích mluvíti o „objevení“ toho či onoho básníka sedmnáctého nebo osmnáctého století. Je to u nás běžný omyl, jemuž neušli ani **univerzitní** znalci. A přece je řeč o „objevu“ Bridela, Volného či jiných zjevů planá a vzniká z nedostatku informovanosti. Vždyť se o první soustavnější přehled barokové literatury pokoušel již Dobrovský (1792), po něm s vyčerpávající bibliografií tisků Jungmann (1825 a 1849), po něm přišel opravdu nedoceněný Jireček a konečně Vlček se svou historickou školou. V jejích spisech byli uvedeni alespoň stručně všechny zjevy básnického baroku a nebylo je tedy třeba teprve objevovati.

Proto jádro významu Bitnarovy práce tkví v tom, že on první počal tyto zjevy soustavně studovati, že při tom užil moderních badatelských metod, zejména estetických rozborů, že přestal činiti rozdíl mezi protestantskými a katolickými osobnostmi a dal každé, co jí náleželo. Že se katolíkům při tom dostalo skvělé rehabilitace, že se projevíli jako větší básníci než do nedávna vynášené zjevy reformační, to je skutečnost, již objektivní studium zjistilo. V tom je význam objevitelského díla Bitnarova, jehož je dnešní přebohatá antologie základní součástí. Proto ji všem opravdovým přátelům literatury doporučujeme.

Míza stromu

PROF. ALBERT PRAŽAK vybral část dřívějších svých prací z oboru slovesných dějin českých a Topičova edice v Praze ji vydala ve sbírce souvislé školní četby. Vhodně nazval postavy anebo tvorby českých světců, bohatýrů a básníků mízou na národním stromě, která po odchodu zimy znovu a znovu proudí v něm nezastavitelně s novými jeho ratolestmi. Předkládáme zatím v několika větách obsah:

První obrana českého jazyka IX. věku tkví v podstatě v díle sv. věrozvěstů Methoděje a Cyrila. Cyrilova obhajoba jazyka před biskupy v Benátkách byla přesvědčivá.

Na začátku věku X. mezi obrannými patrony nejvíce vynikl kníže sv. Václav, „dědic“, „ochránce“, „živitel národa“, mučedník a mythický hrdina, jenž „nedá zahynouti nám ni budoucím“. Obranné prvky písně k sv. Václavu zmnoženy byly úctou k dalším patronům českým, sv. Ludmile, uvědomělému Slovanu sv. Vojtěchu, sv. Prokopu a j.

Již první kronikáři s Kosmasem v čele projevovali lásku k vlasti, jazyku a národu. V XVII. století žijící Jan Amos Komenský praví, že národ, jenž není dost ctnostný a mravný, pracovitý a pilný, moudrý a rozvážný, je si sám vinen svého úpadku a zkázy. Komenský byl pro všelidský mír a sociální reformy, opakem jeho

kosmopolitismu byl vlastenec, nejhrořivější obránce jazyka a národa Jesuita P. Bohuslav Balbín, který podal nejskvělejší důkaz českého uvědomení v XVII. věku. Balbín byl nejdůležitější zjev na rozhraní tragické doby i vlasti, shrnovatel obranných národních i jazykových prvků a ukazatel pomůcek v obraně řeči i národa. Jeho „Obrana“ stala se o sto let později základem veškeré obrozenecké práce a i později v nejkritičtějších chvílích národa ožila znovu a zavlažila národ důvěrou ve vlastní sílu a ve věčné trvání. Balbínovskou tradicí posílená kněžská inteligence napomohla šlechtě v XIX. věku přikloniti se k obhajobě země a národa ve jménu jich historických práv.

Politik a národní velikán Palacký, jenž viděl národ povstávati z mlh mdloby a zapomenutí, vynášeti jej z připravovaného hrobu, chtěl zpracovati básnický ideu epopeje lidstva, legendy věků, neboť měl v sobě velkou básnickou vůli, ale napsal dějiny národu českého a stal se historikem, filosofem a otcem národa.

Koncepce Palackého našla v Čechách o padesát let později následovníka a proveditele v Jaroslavu Vrchlickém, jehož Podlipská nazvala srdcem a duší lidstva.

Zcela odlišným způsobem snažil se uvědomovati národně a vlastenecky široké vrstvy českého lidu Josef Kajetán Tyl.

Jeho píseň „Kde domov můj“ vyzněla z hlubin národního ducha a srdce, stala se národní hymnou, opěvující Čechy jako nejkrásnější zemi s typickými skalami a bory, lučinami a řekami, seskupenými v půvabném a osobitém souladu a oživenými zdravým lidem, slibující národu ustavičný životní přítok nových jarých síl, čehož potřebovala nejen doba tehdejšího národního soumraku, ale i další pokolení.

Jiný národovec, Karel Havlíček Borovský, miloval svůj národ nad vlastní život, bez romantiky a reálné. Svou mimořádnou bytostí, usilováním a tragikou svého osudu byl jedinečným rekem své doby.

Mrtvému Havlíčkovi vložila do ruky mučenku a na rakev tmovou korunu sama Božena Němcová. I jí byla práce pro národ povinnost samozřejmá. Její dílo je bez pathosu svou prostou podstatou české. Nedoceněna zůstala její práce pro Slováky v době, kdy se o ně nikdo nestaral. Stěžovala si (Šemberovi 4. 12. 1857), že Češi urážejí slovenský sebecit svou vynášivostí. Národní vyznání Němcové je prosté, věčné, pravdivé a rázné.

Novinářský bojovník a táborový řečník Josef Barák užíval naproti tomu všude a ve všem velká slova, velké pojmy, útočil na cit a smysly, ale přesto vykonal pro svou dobu velmi platnou a hodnotnou službu, dobře viditelnou v jeho generaci.

Básník český Karel Hynek Mácha lkal nad Prahou, nad zničeným národem, nad křížovanou zemí. Jeho slova účinkovala jak rytnický příboj vzbouřených vln mořských, jako zvonění na poplach a volání tonoucího o pomoc.

Spisovatel **Jakub Arbes**, redaktor, lokálkář, vězeň ve svých povídkách, kárá naše heslařství, vytýká vady naší povahy a neváhá zdvihnout bič satiry na její škůdce. Národně poukazuje na malichernosti našeho života, na mnohoobročnictví našich předáků, na materiální rabství a sklony k pohodlnosti a živoření. Přece ale věří, že národ se vychová literaturou k svépomoci a síle.

Tuto sílu spatřoval **Svatopluk Čech** z národního zájmu v obraně svérázu i přírody a v neústupném vzdoru na život a na smrt.

Také poslední buditelka **Eliška Krásnohorská** postavila jako dogma zřetel k domácímu svérázu a k tvorbě v duchu národa. Cítila se nutkána burcovat národ nacionalismem tak dlouho, dokud není plně uvědoměn a vývojově zajištěn. Prudce se postavila proti nástupu realismu u nás a hájila proti němu pravost rukopisů.

Kulturně a feministicky činná **Tereza Nováková** starala se o živá manželství, bojovala proti jejich chátrání fyzickými, psychickými i sociálními nemocemi, snažila se potlačovat umělou bezdětnost anebo málodětnost, protože by tu byl zasažen národ ve svém kořeni.

Zikmund Winter chtěl být na počátku své literární tvorby skromným dějepisným kukátkářem, jako jím byl **Kosmák**, ale literární dílo jeho rostlo důmyslně jak do hloubky tak do šíře i výše. Jeho práce jsou záměrnou školou výchovy národa. Winter vyzdvihoval naši školu XV. a XVI. věku, jež nebyla nijak za školou evropskou, a poukazoval k tomu, že jsme naopak i my dávali evropskému školství směrnice. Doložil, kterak jsme se učili mimo jiné ve Francii, Itálii a Anglii, nejsouce závislí jen na sousedech. Líčival s oblibou uvědomělé konšely, jak psali česky do celého světa a jak byli hrdi na svůj spanilý jazyk, čistý jako „zlato“.

Otakar Březina rozuměl národem společenstvo živých i mrtvých, souhrn dějinných zápasů, heroismů. Snil o konstruktivním nacionalismu, jenž by dovedl spojovat všecko a všecky. Národní zajištění viděl v lpění na jazyku a na tradicích. Jeho literární tvorba dostala se jak do Německa, tak do další Evropy. Češi podali Březinou, jako před tím **Vrchlickým**, světu průkaz své básnické síly i vlohy.

Osobitý typ básnického nacionala-aktivisty byl ve **Viktoru Dykovi**, který spatřoval jedinou jistotu a věčně trvalou hodnotu v národě, bude-li mužnější, silnější a především soběstačnější. Jestliže Dyk, **Sova**, **Medek**, **Kopta** a jiní pojímali nacionalism jako bdělost a starost o národ, pokládali mladí literáti poválečné doby současnost za trvalý fakt, množovali pojem vlasti a národa regionalisticky, ruralisticky a populisticky s rozhodným přívlastkem socialisace nacionalismu.

Z uvedených úryvků jen několika málo vynikajících postav českého národa — z mnoha jiných — lze právem říci, že i náš malý národ chrání podivuhodná síla vlastní mízy. Jos. Hrouda.

Literatura

Dáma a společnost. Napsala Marie Schaferová. Vydalo nakladatelství „Orbis“. V Praze 1940. Cena 25 K. — Časy se mění a lidé s nimi. Beze sporu však způsob života ženy a její poměr ke společnosti doznal za posledních desetiletí změn nejpronikavějších. Proto je tato knížka jistě časová a pro dokonalou dámu nezbytná. Moderní doba ženu emancipovala a postavila často vedle muže v povolání i ve veřejném životě. Proto je třeba každé ženě, aby ovládala nejen běžné společenské zákony, ale aby si věděla rady i za změněných životních okolností a jednala tak, jak toho doba a společnost žádá. — Nemáme slova, které by dokonale vystihovalo vše to, co bychom si chtěli představovati pod pojmem „dáma“. Musíme se vyjádřiti lépe slovy: žena ušlechtilá zjevem, chováním, srdcem i duchem. Býti „dámou“ není snadné. Je k tomu třeba výchovy, ducha a vnitřní ušlechtilosti. Jak se opravdová dáma projevuje, říká nám tato knížka, která je zároveň moderním společenským katechismem i bezpečným rádcem ušlechtilé ženy. VI. Š.

Svazky úvah a studií, nákladem V. Petra v Praze, přinesly další pojednání:

čís. 45. Poznámky k českému historismu napsal Vítězslav Tichý. Je to kritika přílišného historismu, který právě my Češi pěstujeme. Historismus se zbytečně rozcitlivěně obrací do minulosti. Práce pro přítomnost a budoucnost je však záslušnější. Heroismus není výsadou dob minulých. To jsou hlavní myšlenky tohoto pojednání.

čís. 46. Bismarck diplomat a státník. Poučný životopis muže, od přirozenosti jemného, ba nervosního, který se pouze díky své vůli stal „železným kancléřem“, s nárysem jeho diplomacie. Bismarck zůstane po staletí klassickým představitelem a přímo školským příkladem politiky, kterou theoreticky založil Macchiavelli, a jež se řídí jediným zákonem. Tím je blaho a vzrůst státu.

čís. 47. O české podnikavosti. Napsal Alois Červín. Podnikavost vůbec formuluje jako expansivní činnost, která se rozbíhá do nových dálek. Ve svém spisku pojednává o české technické podnikavosti ve výrobě hospodářských statků a zdokonalování výroby. Konstatuje, že první průmyslová výroba vznikala v klášteřích. Tak měl r. 999 břevnovský klášter první vápenku pro stavby z kamene. Od povšechných úvah přechází autor k speciálním druhům výroby. Česká podnikavost v oboru sklářském, v pivovarnictví, cukrovarnictví, strojnictví dopravnictví, stavitelství, v textilu, zemědělství přivodila ohromný vzestup českého národohospodářského života. Český národ, třeba malý, honositi se může celou řadou vynikajících podnikatelů, pracovníků a vynálezců. Přednosti české technické podnikavosti jsou nesporné. Naši lidé nepracovali a nepracují ve velké většině jen proto, aby bohatli, ale aby vyráběli dobře, spolehlivě a svou prací, v níž jsou obratní a vynalézaví, zvelekovali statky. Mají smysl pro spolupráci s jinými, pro podnikavost kolektivní, ale na újmu české podnikavosti je ochabování v dalších generacích a touha po zajištění v odvislém, zaměstnaneckém poměru. Je třeba i tyto nedostatky překonat, aby malý národ obstál v soutěži s velkými.

č. 48. O nové hospodářské myšleni. B. Vaněček napsal studii zásad nového hospodářského života, nesenou myšlenkou, jak najíti pro český národ správnou cestu k nastávajícím změněným poměrům, a co činiti, aby se neopakovaly chyby, způsobené za

minulé krise ulpěním na překonaném hospodářském liberalismu. Spisovatel zdůrazňuje, že při přebudování veškerého světového hospodářství nebude rozhodujícím činitelem, pevná měnová hodnota, ale zvýšený výkon lidské práce, přivoděný intensivnější racionalizací. Lidská práce přestane být hodnocena jako zboží, ale jako zdroj výroby, opravňující ku spotřebě této výroby. Zásah do života lidské společnosti bude dalekosáhlý. Nutnost zvýšené solidarity a péče o prosperitu každého jednotlivce se stane i příkazem národního celku. Pole lidské tvořivosti se uvolní a cesta k ní povede ovšem přes zvýšený životní standart. Ta pak nevylučuje i vyšší úroveň mravní. Období přestavby vyžádá si značnou pružnost myšlení pracovního způsobu a pracovní intensity. Pracovitý a schopný náš národní živel se dozajista plně uplatní uprostřed správného řízení životního vývoje mezi národy.

Umění

ČLENSKÁ VÝSTAVA S. V. U. MÁNEŠA 1941 přináší nejnovější malířské a sochařské projevy moderní výtvarné generace, sdružené ve spolku Mánes. I když celkový ráz výstavy je nesen několika základními výtvarnými směry podle výtvarnickovy individuality, přece neubráníme se dojmu, že se počínají uplatňovati též umělci, jichž ideálem je zdůraznit vedle čisté výtvarné problematiky (barvy, světla a kompozice) rovněž obsahovou stránku díla. Myslím tím především na malíře Wachsmanna, J. Krále, V. Sychru a sochaře Wagnera. Taková je Wachsmannova „Zahrada Getsemanská“ s pozadím ohnivě rudým, věštícím tragedii velkopáteční, již jakoby autor stilisací květeny, útesů skal i skupením spících apoštolů úmyslně navazoval na tradici české gotické tabulové malby. Výtvarně i obsahově zajímavá je i jeho „Křížová cesta“, provedená v teple hnědém tónu se silhouetou jezdců na světlém pozadí i jeho symbolické akvarely. J. Král pojímá své náladové obrazy z venkovského prostředí ve výrazně voluminózních útvarech. V. Sychra, známý již z předchozích výstav jako dobrý portretista silně subjektivního pojetí, upoutá řadou nových obrazů, tónovaných studenými, šedomodrými barvami s takřka historisující patinou romantika. Vedle této malířské skupiny, sjednocené jaksi úsilím o vyzdvižení obrysové linie z důvodů expressivního vyjádření niterného prožitku, vystavují tu malíři, pracující výtvarně barevnou skvrnou. Je to především dokonale krajinářské umění Vincence Beneše, nebo vyzrálé, plošným rukopisem vyjádřené skoro dekorativní umění malíře kytic a krajin V. Špály. Jeho syté modré, červené i zelené kontrasty docílují intensivního dojmu. Věrností i čistotou linií i barvy zaujmou oleje malířky naturálních námětů Jelínkové. Naturální náměty vybral si Hofbauer v cyklu čtyř ročních dob. Vedle jmenovaných vystavují tu S. Vonášek, Roškotová, Kristen, Hroch, Holý, Vobecký a řada jiných členů Mánesa i hostů. Ze sochařů upoutá svými symbolickými náměty impressionista Wagner, B. Benda i K. Dvořák.

Výstava poskytuje příležitost uvědomiti si a poznati cesty, po kterých se ubírají naši současní výtvarníci. M. Š.

Divadlo

Shakespeareova Zimní pohádka v Národním divadle v Praze. Jisto je, že toto dílo nepůsobí na dnešního diváka tak, jako práce, v nichž básník vyvrcholil na konci renaissance. Vkus baroka, pastýřské selánky, se přežily, kdežto ve svých dramatech, tragediích a veselohrách zůstal Shakespeare dodnes Shakespearem. V Zimní pohádce neschází

jeho vtip, ten proslulý drastický vtip, jímž šlehal nikoliv jen společnost své doby, ale všech věků; také v Zimní pohádce přeběhnou osoby a dvojí smysl jejich deklamací, o nichž tušíme, že byly dělány dle živé předlohy; ale, jak již řečeno, vkus baroka jest dneška vzdálen. V Zimní pohádce obdivujete krom jiného básníkovu bohorovnou lhostejnost, s níž umístil Čechy na břeh moře a učinil z nich zem pastýřů. Její vysněný král Polyxenes navštěvuje sicilského krále Leontesa a na tuto návštěvu navazuje drama. Sicilský král má krásnou manželku Hermionu a bezdůvodně žárlí na českého krále. Rozpoutají se intriky, v nichž nevinná královna podléhá a její dcera Perdita, kterou žárlivý král neuznává za svou, ocitne se na vychování u českého pastýře. Zde se do ní zamiluje syn českého krále Florizel a konec zásluhou důvtipné dvorní dámy zavržené královny je šťastný. Královští rozvadění manželé se po dlouhých letech smiřují a z jejich dcery Perdity a královice Florizela jsou dva přešťastní lidé. Režie Frejkova učinila vše, aby pohádkové ovzduší děje přiblížila dnešnímu diváku, výprava J. Trnky měla v symbolických náznacích, charakterisujících prostředí té či oné země, šťastné nápady a hudební doprovod V. Černého vhodně se přizpůsoboval. Skvělou postavou večera byl J. Steimar v úloze žárlivého sicilského krále. Zajímavá maska a pravé pochopení pro Shakespeara. Hermiona J. Kronbauerové byla méně výrazná, až na zvroucnělý ton, v němž zahovořila ke svému dítěti. J. Průcha našel pro českého krále sympatický postoj, deklamace Deylova v úloze Času sklídila zasloužený potlesk na otevřené scéně. K. Höger a V. Matulová předvedli ve Florizelovi a Perdité párek z pastýřské idylly; bylo s nimi opravdové mládí, důvěřující ve svoji hvězdu a vychytralé, ale uslechtilé dvorní dámy Paulině propůjčila R. Nasková mateřský ton, rozsařnost matrony, charakterisujíc oboje i zjevem. Dobře si vedli v úlohách naivně obhroublých pastýřů Neumann a Pešek, dále Kreuzmann v úloze tašskáře; něžně působil zjev J. Steimarové v úloze mladičkého syna sicilského krále, Rubík, Vojta, Šot, Kolár a Blažek byli uhlazenými dvořany, komornou královny Hermiony Gottliebová a v dalších úlohách dvorních dam, služebníků, pastýřek hráli: Hálková, Ježková, Adámek, Kala, Velebný, Vávra. V Shakespeareových hrách dlužno však deklamovat. Iiž při pouhém čtení Shakespeareových děl slyšíte, jak to deklamací zvoní. Neškodilo by mnohým vzít si příklad z Deyla, Naskové a Steimara.

Dostojevského Zločin a trest v Prazatímním divadle v Praze. Toto dílo, psané po zkušenostech s vlastní starostí, krutou bídou a nezhojitelnou nemocí, předvádí nám zápas člověka-psance, otrhaného, vyhladovělého studenta, jenž, citě se vyobcován ze slušné společnosti, nabývá přesvědčení, že, má-li žít mimo zákon, je oprávněn tvořit si zákon sám, opíjí se touto domnělou samostatností a aby sám sobě dokázal svou dravčí moc, zabije starou lichvářku, zabije i její sestru. Po činu dostavují se však výčitky svědomí, do Petrohradu přijíždějí vrahova matka a sestra, obě prosté, důvěřivé, uslechtilé ženy, a vrah Raskolnikov s hrůzou vidí, že i ony stávají se pro něho nedostupnými, že by se odvrátily od vraha, třeba že tento zabránuje sestře sňatek s padouchem. Raskolnikov hledá duši, která by si s jeho porozuměla, upíná se k nevěstce Soně, ale i tato, v jádru dobrá, ke své bídě přinucena, hrozí se vraha a přinutí jej doznat se spravedlnosti. Výčitky svědomí dostupují vrcholu. Vrah podléhá nesmlouvavému řádu zákonů Božích i lidských, aby unikl hrůze samoty, do níž se svým činem dostal jako do slepé uličky, a vydává se trestu. — Režie Borova zhustila toto dílo do 11 obrazů a z někdejších dvou večerů omezila je na jediný. Divák sleduje tak rozvrat

a muka Raskolnikovy duše krok za krokem. Borova režie umísťuje každou postavu na její správné místo, až na t. zv. polosvět, divák při pohledu na ně má dojem, že vidí sentimentální slečinky z pensionátu, jinak hnětl Bor prostředí na dně s nesmlouvavostí prokletí, zůstává v divákově duši drtivou tíhu, jaká zůstává po šlápotě lidského neštěstí. Výprava Hofmanova vystihla rámce pro jednotlivé scény a jejich náladu. Z čelných herců vyznamenali se všichni. Z. Štěpánek v úloze Raskolnikova byl do detailů promyšlený typ. Jeho beznadějná melancholie, s níž v prvním obraze v němém shroucení u stolu v hospodě začíná, jeho výbuchy zuřivosti a záchvaty nevolnosti představují ztělesněné lidské neštěstí, vyřazené mimo zákon. Jemu po bok řadí se Rašilov v úloze policejního komisaře. Záánlivě žoviální, rusky mnohomluvný, pohyblivý, opřádá svou obět jako pavouk, vyčkává k usvědčení jen vhodnou příležitostí. Marmeladov, bývalý úředník, F. Smolík přesvědčuje svými úvahami a svojí ubohostí, dojíká svojí bezmocností, tak jako dcera nevěstka Soňa M. Glázrové do svého osudu odevzdána, v jádru však ušlechtilá, jediná odhodlána přiblížití vraha Božímu soudu a milosrdenství. Výborně byla vyhrána nevlastní matka Soni L. Dostálovou, postava ubitá, osoba nemocná; M. Pačová a V. Matulová v úlohách Raskolnikovy matky a sestry Duni, byly dvě sympatické, počestné maloměštky a srdečný, věrný ve svém kamarádství byl student Dimitrij J. Pivce. Příkrčenou lichvářku a její sestru zahrály E. Vrchlická a M. Ježková, dobrou byla postava nadutého padoucha, ženicha Duni, Lužina, hrál F. Kreuzmann, Lebezjatnikova J. Dohnal, uhlazeného a opatrného policejního poručíka Zametova K. Höger a v další řadě ruských lidiček neméně zdařile se uvedli: Velebný, Blažek, Pražský, Vávra, Šott, Roland, Kubík, Grus, Kolár, Salač, Pešek, Vorel, Adámek, Smolíková, Gottlieblová, Strobachová, Steimarová, Váchová, Jedlička, Adamcová. Borovi zdařilo se předvésti drama živé, i odumírající krve, živé neštěstí, v prostředí živého prokletí vodky. Znovu opakujeme: herci se na repríze vyznamenali. B. B.

Film

MARNÉ JE stále připomínání nedostatku hodnotných filmových námětů, které se buď musí vyhledávat z naší krásné literatury — aby měly určitou cenu — aneb nově stvořené, zpracované však pouze ledabyle. Nepracuje se prostě do hloubky, nehledí se dále, nežli k lehkému nahození, jež snad sice poslouží k zábavnému zabítí dvou hodin — avšak nesnese dalšího přemýšlení. A tak vznikají filmy, jejichž námět by snad byl velmi dobrý, ale chybí jim promyšlení mnohých detailů, které pak velmi silně filmu ubližují, neboť dnešní diváci již žádají více, nežli nahozený obraz, jehož tahy jeví stopy jakéhosi odbytí nebo pouhé snahy po libivosti. — A to platí o obou českých filmech, uvedených v posledních měsících v pražských biografech — o „Peřejích“ a „Rukavičce“. „Peřeje“, zpracované dle divadelní hry Lad. Nováka, v režii Špelinové, liší se zajisté svým námětem od ostatních filmů, dosud uvedených, ale filmovým zpracováním ztratily hodně na své ceně, přibližující se spíše sentimentálním románům, útočícím na dojemčivá srdce našich maminek. Obsazení hlavních úloh je dosti zajímavé, byť volba tanečnice Eleny Tanasco pro stěžejní roli nebyla příliš šťastná. Je však nadějným objevem a věříme v její uplatnění. Také Svatopluk Beneš vrací se opět k svému změkčilému způsobu hraní, ačkoliv v posledních filmech se zdálo, že se ho již vzdává. — Dále Steimarová, Besánková, Trégl, Steimar a Paul — obsazení celkem šťastná.

Další film „Paličova dcera“ — dle románu Jos. Kaj. Tyla — byl zpracovaný ne s naprostou pietností k původnímu dílu — přece však dosáhl velmi dobré úrovně. Je to skutečně český film. Hudba Ot. Jeremiáše vhodně podbarvila jednotlivé záběry, režie Vl. Borského a libreto Dr. Kožíka skutečně byly na svém místě — třebaže i zde určitým detailům chybělo prohloubenější vysvětlení. Lída Baarová a Zdeněk Štěpánek v hlavních úlohách podali opravdu skvělý výkon a rovněž další role, zastoupené Högreem, Naskovou, Marvanem a Tréglem, měly svou osobitou působnost.

Film „Přednosta stanice“ za režie Svitákovy a hudby Benešovy můžeme nazvat průměrnou filmovou veselohrou. Hlavní představitel Vlasta Burian je ovšem komik nad komiky, avšak jeho filmové podání je stále ještě příliš divadelní — a to právě filmu škodí. Radí se proto mezi ostatní dřívější Burianovy filmy, které zvolna získávají určitou šablonu. Burianovi partneři — dobří herci — Marvan, Šlégl, Pištěk, Trégl, Zaccal, z dam Z. Kabátová, Šlemrová, Hajská a Norrová, zhostili se s úspěchem svého úkolu.

V nejbližší době budou uvedeny dva zajímavé filmy: „Advokát chudých“ — dle Arbesova romanetta a za režie V. Slavínského, kde stěžejní úlohy sehráli: O. Korbelář, L. Podhájská, M. Brožová a V. Majer.

Další film poutavého námětu „Noční motýl“ bude zajisté příjemným překvapením. Za režie F. Čápa hlavní úlohy vytvořili: H. Vítová, A. Mandlová, S. Beneš a G. Nezval.

Sáša Lorenzová.

Osobní Jubileum

DNE 9. ČERVNA t. r. oslaví své padesáté narozeniny náš příznivec a spolupracovník literární vdp. Alois Stan. Novák, farář ve Stěžerách. Narodil se v Petrovicích u Lanškrouna. Maturoval na gymnasiu v Hradci Král. Tři roky studoval bohosloví na římské universitě „Propaganda della Fede“, ale světová válka byla příčinou, že dokončil svá studia na theologické fakultě v Praze, kdež byl vysvěcen na kněze 8. července 1917 v dómě svatovítském na hradě pražském. Sedm let působil v duchovní správě v Poličce, kde nejvíce psal a tvořil, o čemž svědčí dvacetšest dramatických děl původních i zdramatisovaných pros, mnoho prací homiletických a literárních. Svě menší práce uveřejňoval v revuich „Archa“, „Rodinný Obzor“, „Eva“, „Vychovatel“, „Vlast“ a jiných. Veřejně byl činným v mnoha spolcích a institucích osvětových a charitativních. V roce 1924 stal se farářem v Pečíně, kdež vedl duchovní správu 10 let v předpokladu, že výměna městského rušného života za tichý venkov mu připraví také klidnější pastorální působnost. Shledal však, že i práce kněze na venkově je obtížná. Od 1. srpna 1934 jest jubilant farářem ve Stěžerách. — Přejeme mu, aby jeho ušlechtilá činnost dozrála v bohaté plody zasloužené odměny už zde na zemi a aby P. Bůh mu dopřál ještě mnoho let těšiti se z ovoce mnohotvárné působnosti jeho.

Zprávy a články pro tuto rubriku (Chodský koutek) přijímá redakce časopisu „Vlast“, Praha II., Žitná 26.

Oslava velkého Choda

Napsala Dr. V. Megová.

VZPOMÍNKY A OSLAVY pětadesátin velkého našeho Choda, mistra J. Jindřicha, vyzněly všechny ve velký hymnus díků a lásky celého národa a hlavně Chodska k tomuto geniovi. Nebylo snad jedněch novin, které by nevzpomněly tohoto jubilea alespoň notickou, více bylo těch s hřejivými slovy a fotografií. Vzpomeňme jen místního tisku, Posla z Domažlic, Kdyňské Stráže, Staňkovska, a především věstníku Baarovy Společnosti „Chodsko“, jehož dvojčíslo 1.–2. je téměř celé věnováno vzpomínkám k pětadesátinám Mistra. Skladatel V. Nofák, prof. Dr. A. Pražák, Dr. J. Bartoš, pí Božena Hezká, manželé Štěpánkovi, redaktor Prach – všichni se tu spojili v jediný akord milých zážitků a vzpomínek i ocenění životního díla velkého Choda.

Kulturní a osvětové organizace pečlivě uspořádaly vzpomínkové večery-koncerty, v čele s naším Rozhlasem, v němž F. K. Zeman v přílehlavé odpolední reportáži přiblížil nám zvukově alespoň hlas Mistra, když jsme ho slyšeli vyprávět ukázky z jeho nového díla „Chodsko“ v originelní bulačině ze zvukového pásu. O životě a díle promluvil Dr. Fiala, po kterém následovalo 7 písní J. Jindřicha, přednesených tak mile paní B. Hezkou. Pak večerní relace z Musea Jindřichova zaujala svou obsažností.

Národní Souručení v Domažlicích vyslalo deputaci k jubilantovi, která mu předala dar – mramorové těžítko s odznakem N. S. a věnováním. Deputaci vedl okresní vedoucí bratr Kitzberger a byli v ní mimo jiné sestra Strejčková, br. Reif a Prach. Všichni tlumočili Mistrovi přání N. S. a díky za ohromnou práci nedocenitelného významu nejen pro Chodsko, ale pro celou vlast!

Přímo spontanní manifestací byl však velký koncert Chodských písní pořádaný v Domažlicích, jehož se zúčastnili četní představitelé úřadů v čele s okresním hejtmanem Dr. F. Varaušem a mnoho hostů z blízka i dále. Úvodní projev přednesl předseda místní osvětové komise V. Reif, který vystihl krátce zhodnocení Mistrovy práce. Pozdrav Českého rozhlasu tlumočil tajemník F. K. Zeman. Následoval vlastní program, v němž vzácní hosté, Dr. Kopecký, Karel Leis, Dr. Matějček a Lev Uhlíř i „domácí“, paní Božena Hezká a Vladimír Wuršr znovu a znovu ukázali krásu a lahodu chodské písně z „Pokladu Chodska“. Dlouho trvajícím potleskem byl jim odměnou za pochopení a lásku, kterou chovají k chodské písni a kterou dovedou tak brilantní formou tlumočiti vděčnému posluchačství. V přestávce byl uspořádán hold přítomnému jubilentovi, jemuž D. Hezká a M. Kozina ze Stráže podali věnec, svěží Kůstková kytici a pak následovaly dary „Čerchovana“ atd. Nadšení a ovace nebraly konce, účinkující i posluchače spojila spontanní srdečnost a vděčnost, zvyšující dojem těchto vzácných okamžiků.

Byly to nezapomenutelné chvíle, které doplňovaly vhodně ohlas jubilea v tisku. Všichni se spojili, aby oslavili srdečně, byť skromně, jubileum toho, který nám, Chodsku i celé veřejnosti tolik nezištně a rád dal, a jemuž zůstáváme ještě tak velkými dlužníky!

Z chodského kraje

Domažlice: Nákladem města, za přispění ministerstva veř. prací a Městské spořitelny, opravuje se zdejší arciděkanský chrám. Obnoveny budou zvláště vzácné fresky Luxovy. — Při zdejším N. S. ustaveno nové orchestrální sdružení v počtu 30 členů, zbývající zařízení do pobočného orchestru. Všichni se zařadí důstojně do letošních oslav Dvořáka. Chtějí také zříditi zde již nejvýše potřebnou hudební školu, čímž si Sdružení získá jistě nejvyšší sympatie zdejšího obyvatelstva. — Vynikajícího úspěchu doznal zde film „Babička“ dle Bož. Němcové; byl promítán 3. denně.

Chudenice: Klub turistů chce zde zbudovati v tomto roce památník Josefa Dobrovského v zámeckém překrásném parku.

Dražňov provede letos elektrisaci, nákladem 185.000 K za síť elektrickou a 500.000 K za celkové zařízení. Tím se dostane obci telefonu, škole rozhlasu a domácnostem dalekosáhlého pomocníka — mohou používat moderních přístrojů i strojů, pohonu, svícení doma i v hospodářských staveních.

Kdyně: U příležitosti otevření nové budovy Záložny vyjde obsáhlá ročenka Kdyňské hospodářské záložny — obraz kulturního i průmyslového Kdyňska. — Jsou tu již hlášeni četní letní hosté — mezi nimi mnoho turistů a lyžařů, kterým se v zimě zalíbila, třeba během jedné neděle, a přes to chtějí zde pobýti v létě delší dobu — tak se jim zalíbila.

Panyňka Marijá hu nás na Chocku

KULT A ÚCTA mariánská byla a jest jedním z mohutných pilířů pravověrnosti našeho Chodsku. Pod mocnou Její ochranu utíkali se povždy se všemi svými žaly, bolestmi a starostmi v rodině i hospodářství — nejkrásnější oltář v chrámu Páně byl a jest vždy zaručeně mariánský, v chrámu přírody tryskající prameny „dobré vody“ byly tu také postaveny pod ochranu Matičky Boží, Marie Panny. Až po dnes mají na Chodsku 3 studánky „Dobré vody“. Krásně je popisuje J. Š. Baar, jak všechny objímá mohutný les, jak nad každou se zvedá příkrá stráň a z každé vyvěrá pramen jako ruka silný, který s bubláním utíká s kopce dolů. Slavnou a daleko široko známou „dobrou vodu“ chová ve svém boku Hal trav. Tryská z něho u samé cesty vedoucí z Postřekova přes jeho hřeben do Staré Huti. Nad mohutným balvanem šumí starý smrk, který na svém kmeni nese dřevěnou stříšku a pod ní na skle malovaný obrázek Marie Panny Pomocné. Druhá studánka běží na opačném konci Chodsku, kde leží Loučim, Lhota a Pocinovice. Zde pod Pohořím černá se posvátný háj a v něm tryská „dobrá voda pocinovická“, zasvěcená Matce Boží Sedmibolestné. A v přímé čáře mezi oběma, pocinovickou a postřekovskou leží „dobrá voda draženovská“ ve starém borovém lese. Zvětralý „klobuk“ nad studánkou skrývá ne jeden, ale hned několik mariánských skleněných obrázků a dřevěných sošek. Visela zde Panna Maria loučimská s křivou šavlí, zaseknutou do hlavy, vedle ní řine se krev z bílého čela Panně Marii klatovské, zde stojí v panenské své kráse uprostřed zlatých paprsků na hadu a půlměsíci Panna Maria z Klokot. Zbožní poutníci přivezli sem i Matku Boží z bechyňského kláštera, z Mariacelli ve Štýrsku a především tu se Svaté Hory u Příbrami.

Svatá Hora u Příbrami, toť poutní místo, kam se upínají modlitby a vzpomínky z široka, daleka, tam se odtud koná každoročně pouť, na niž se vzpomíná zase až do nové. Putují s ní mládí, staří, chudí i bohatí, prositi za zdraví, úrodu, dešť, šťastné pořízení, manželství — každý má nějakou to bolest a příčinu, která ho staví do jednoho zástupu pod poutní korouhev.

„Stala jsi se divčiči, tak pros Pannu Marii, aby ti pomohla chránit panenský věnec.“ nakazuje Králová Hanýžce, když jí prvně vypravuje na pouť a chystá z truhly čistou košilkou, spodničku i sukýnku, lehkou rozprášilku od těla, vše pěkné, zánovní a bytelné ušité, aby ji nikdo nemohl pomluvit. Tak a podobně se vypravuje každý jednotlivec, aby ráno mohl včas s ranečkem býti u kostela na „loučení“.

„Dobrý den vinšujem tobě, o Maria,
potěšení naše, matičko milá.“

zní kostelem nadšené hlasy poutníků, verš za veršem, slohu za slohou, až mše svatá skončí a tu skoro slavnostně zpívají všichni:

„Aby přijala, prosíme matičku,
krásnou kytičku,
„To ti daruju,
že tě miluju,
nastotísíkrát tě pozdravuju!“

Korouhev se uklání třikrát před hlavním oltářem na rozloučenou, pak ji Karlásek vynesl ven, poutníci se rychle řadili, a již předzpěvák Zedníček spustil venku pod širým nebem za hlaholu zvonů starobylou píseň poutnickou „do kroku“:

„Slyším krásný hlas, přes hory, lesy,
Pověz, matičko, pověz mi, kde jsi?“

A poutníci pokračují:

„Milý poutníčku, zanech hoře,
však já zůstávám na Svaté Hoře.“

Každý, kdo doma byl, vyběhl před stavení a pocítil v srdci podivnou touhu, připojit se k tomuto zástupu poutníků s raucí na zádech, s košíčky v rukou. A již procesí opouští městečko se slovy další písně:

„Chystej si, poutníčku, chystej si věnce,
nes je matičce do residence.
V té residenci, Zdravas Marija,
tobě zazpívám „Horý, horýjá“ (Gloria).

Silnice překročuje dřevěným mostkem Cerchovku, procesí vchází na pozemky dražnovské — průvod mizí v lese. Kolem sedmé hodiny ranní vchází procesí do Domažlic Hořejším předměstím. Na náměstí zanotoval předzpěvák Zedníček:

„Kde jsi, má laskavá holubičko?
Po tobě toužívá mé srdíčko.
Kde jsi, kde jsi, o Maria,
růžičko spanilá, moje milá?“

A poutníci odpovídají:

„Netaž se, poutníčku, dlouho na mě,
vždyť já zde přebývám v božím chrámě.“

Nepřeberné jest množství těchto písníček marjánských, ke každé příležitosti jiná, na noclehu před spaním se zpívalo:

*„Sluníčko zašlo, půjdeme spáti,
musíme matičce dobrou noc dáti.
Všichni vespolek, drazí poutníci,
pozdravme svoji orodovnici.“*

Ráno se zpívá ještě krásnější:

*„Vyšlo slunce na východě, vyšlo slunce svítící,
ať, toť naše Matka Boží,
na hadu a měsíci.“*

Po cestě zas, když odpočívali někde v lese u kapličky nebo kříže, rozléhala se píseň:

*Překrásná růžička líbezně voní,
má duše, mé srdce dychtilo po ní.“*

Jest mnoho památek z takové pouti, obrázky, prstynky různého druhu i ceu, modlitby od kmotry, v černé kůži vázané, se zlatým křížkem na desce, se zlatou ořízkou — první knížky modlicí na památku první pouti, vykonané v životě mladé dívky. Dá-li Bůh, ještě mnohokrát půjde, jsou osadníci, kteří se pouti zúčastnili v životě až 40krát a vždy znovu radostně spěchají poděkovat Panně Panen, vyprosit si potřebné od Ní, mocně orodovnice a slitovnice, která zde, na Chodsku má hluboce zakořeněnou úctu a lásku v lidu, z níž pramení vroucí slova, zvláště dnes, v měsíc, zasvěcený Jejímu kultu — Maria, o matičko, oroduň za nás!

Dr. V. M.

Pod chodským nebem

Jako milý pozdrav drahého nám kraje zahřeje nás každá kniha, pojednávající o našem Chodsku, jeho lidu, tradici, krojích. Jest již tak bohatá tato regionalistická literatura a přec s radostí vítáme každý nový přírůstek, vždy znovu a znovu nám otvírající nepřeborné bohatství tohoto kraje. Mrákovo, Kýčovo, Domažlice, Staňkov, Kolovec, Chudenice, Kdyňsko s Korábem stojí tu před námi v knize „Pod chodským nebem“. Jak v kaleidoskopu střídají se tu znalci Chodska na slovo vzatí, Hana Štěpánková, Josef Stadký, F. Teplý, J. Žáček-Domažlický i Zima, aby nám pověděl každý z nich to nejlepší o některém tom kousku boží země, ležící pod chodským nebem. Začíná se Domažlicemi, branou Chodska s rázovitou Veselou horou a sv. Vavřinečkem na ní, a již se rozvíjí dále pestrý obsah jednotlivých kapitol do šířky i hloubky, vkusně přizdobený četnými fotografiemi, jichž je tu na 73. Každá dokazuje znovu, jak krásný je to kraj, bohatý na svou výstavbu kostelů, vesnic, přírodní krásy, širé výhledy do kraje, typické vnitřky sednic, jásavost krojů, které se zapestří při každé příležitosti, ať je to svatba, křtiny, přástky či muzika.

Svérázná krása zdejších zvyků, krojů i kraje vyniká jak v podání informačně-popisně-zeměpisném, krajinářském, tak i v povídkářském — odevšad vane pohoda a jedinečnost chodského nebe, které chvíli v slunci, chvíli zas v mracích, jako vůbec život kolem nás.

Ladná vnější úprava doplňuje vhodně vnitřní hodnotu této milé knihy, která se nám dostává zásluhou autorů pp. J. Žáčka-Domažlického a J. Sladkého jako IV. svazek sbírky „krajinných záznamů“. Kniha tato jest opět jedním záslužným článkem bohatého řetězu činnosti zvláště J. Žáčka, který jako předseda „Psohlavců“ v Praze všestranně propaguje slovem i činem to naše drahé nám a milé Chodské nebe!

Dr. V. M.

Z chodského kraje

Koloveč: Ve zdejším kraji není pamětníka tak velké „úrody“ na chlapce: ze 14 narozených dětí jest tu 11 hochů a jen tři dívky!

Milavče: Známý kulturní pracovník, řídicí učitel v. v. Josef Polák, zastával zde 20 let funkci obecního písaře. V těchto dnech se po-
děkoval a jeho nástupcem jest bývalý starosta a přední pracovník N. S., J. Chmelík.

Postřekov: V poslední době odešla 89tiletá Chodka, Kapicová-Langová. Její manžel byl zakladatelem známé tkalcovské dílny Langů. Sama byla uvědomělá Chodka, do poslední chvíle navštěvovala všechny besedy chodských večerů.

Staňkov: Význačný zdejší malíř, Kašpar Korba, odešel ve věku 69 let. Zanechal vynikající práce zvláště v četných kaplich a chrámech. — Na květen chystají se zde důstojné oslavy Dvořákovy.

Dr. V. M.

Sochy svatých,

oltáře - křížové cesty - kazatelny atd.,

**dle vlastních návrhů - Opravy a zlacení chrámového
zařízení**

MALBY CIHRÁMŮ pečlivě provádí

Břetislav Kafka

**umělecké ateliery pro práce sochařské, řezbářské, malířské a pozlacovačské
v Červeném Kostelci**

KULTURNÍ MĚSÍČNÍK VLAST

vstupuje již do svého 55. ročníku

OD svých počátků vytkla si VLAST vysoké cíle – hájit zájmy národa a víry. Pětapadesátiletá tradice zavazuje, abychom v dosavadním díle nejen pokračovali a uhájené místo si podrželi, ale i rozšířili své řady.

Proto letošní ročník VLASTI vychází již ve větším rozsahu a se zpestřeným obsahem. Postupně v něm uveřejníme příspěvky mnoha nových spolupracovníků ze všech oborů vědních, kulturních i uměleckých. Měsíčník VLAST již od svého založení přináší slovesnou tvorbu původní i přeloženou, a to jak básně, tak i prózy, essaye, cestopisné črty a odborná pojednání z nej-různějších oborů, neodvisle hodnotí a zrcadlí veškerý soudobý český kulturní život v Čechách i na Moravě a má pravidelnou rubriku kritiky slovesné i výtvarné. V této pevné a osvědčené tradici v duchu křesťansko-kulturním chce VLAST i nadále býti coby obohacitelem i odpovědným strážcem mravních hodnot, které si naše tisíciletá kultura vytvořila, a spolubudovatí je dále. Obsah bude provázen, jako dosud – a co možná ještě hojněji – obrazovým materiálem. Abychom oblibu časopisu u českého čtenářstva zvýšili, chystáme se od některého z příštích čísel ořískovatí původní románové dílo.

Prosíme Vás, abyste nám pomohli v naší akci na získání hojných nových příznivců VLASTI. Nabízíme Vám buďto: Na 5 nových předplatitelů, Vámi získaných, odběr celého ročníku VLASTI zdarma. Anebo: Zašlete-li nám nejméně 10 adres svých přátel a známých, povedeme je pod Vaším jménem v patnosti a připišeme Vám k dobru tolik čísel VLASTI, kolik z nich se stane našimi odběrateli.

V důsledku dvoutřetinového zvětšení stránkového rozsahu, jakož i posledních úprav cen tisku a papíru bylo stanoveno předplatné 55. ročníku VLASTI na **K 40.-**, cena jednotlivých čísel na **K 4.-**.

K dostání u knihkupců.

Vydává Literární spolek Družstvo VLAST,

Praha II., Žitná 26.

ŽÁDEJTE VLAST V KAVÁRNÁCH A RESTAURACÍCH!

JUBILEUM NÁRODNÍHO MUSEA

Český čtenáři!

Letos připadají dvě velmi důležitá výročí v kulturních dějinách našeho národa:

- 50. výročí slavnostního otevření budovy Národního musea na Václavském náměstí v Praze (18. května) a
- 100. výročí ustanovení Františka Palackého musejním jednatelem (2. června).

Národní museum je posvátným palladiem kulturní vyspělosti našeho národa, dokladem jeho nepopíratelného členství v kruhu ostatních vzdělaných národů evropských. Právem při založení musea r. 1818 zvolal Josef Jungmann v plném rozružení myslí: „Svatý hudiž tento ústav národu!“

Družstvo Vlast vydalo v těchto dnech jubilejní spis: Dr. F. K o p, „Národní museum, památník našeho kulturního obrození“. Je to shrnující dílo, jaké o tomto tématu dosud vydáno nebylo, ač ho bylo krajně zapotřebí. Zahrnuje část historickou (od nejstarší doby až do nynějška), kapitoly o Musejníku a o Matici České a podrobnou část popisnou (zevnějšku i vnitřku musejní budovy), mimoto 15 křídových příloh s krásnými vyobrazeními.

Knihovny našich musejí, obcí, škol obecných, měšťanských a středních i jiných ústavů zajisté zařadí tento hodnotný a příslušnými místy doporučený spis do svých literárních sbírek. Neodmítne jej jistě žádný Čech nebo Moravan. Je to spis pro každého inteligenta. I duchovenstvo v něm zjistí podíl svého stavu na vybudování této naší přední kulturní instituce.

Stanovili jsme cenu velmi nízkou, ačkoli rozsah a výprava spisu si vyžádaly velikého nákladu. To jsme učinili v zřejmém předpokladu, že uznáte dobrou vůli a nám obnos (mimo poštovné a manipulační poplatek) laskavě zašlete obratem pošty přiloženou složenkou, na níž obnos je vyznačen.

Doporučte laskavě spis svým známým, aby si jej osobně nebo písemně u nás objednali. Nemá-li některá školní knihovna snad okamžitých prostředků k zakoupení knihy, může ji doporučiti některému členu učitelského sboru.

Venkovští čtenáři s daleko větším zájmem navštíví naši Matici v Prahu, budou-li mít přesnější obraz o významu Národního musea v dějinách českého národa.

DRUŽSTVO VLAST.

nakladatelství a tiskárna, PRAHA II., ŽITNÁ 26

С о л а К 4